

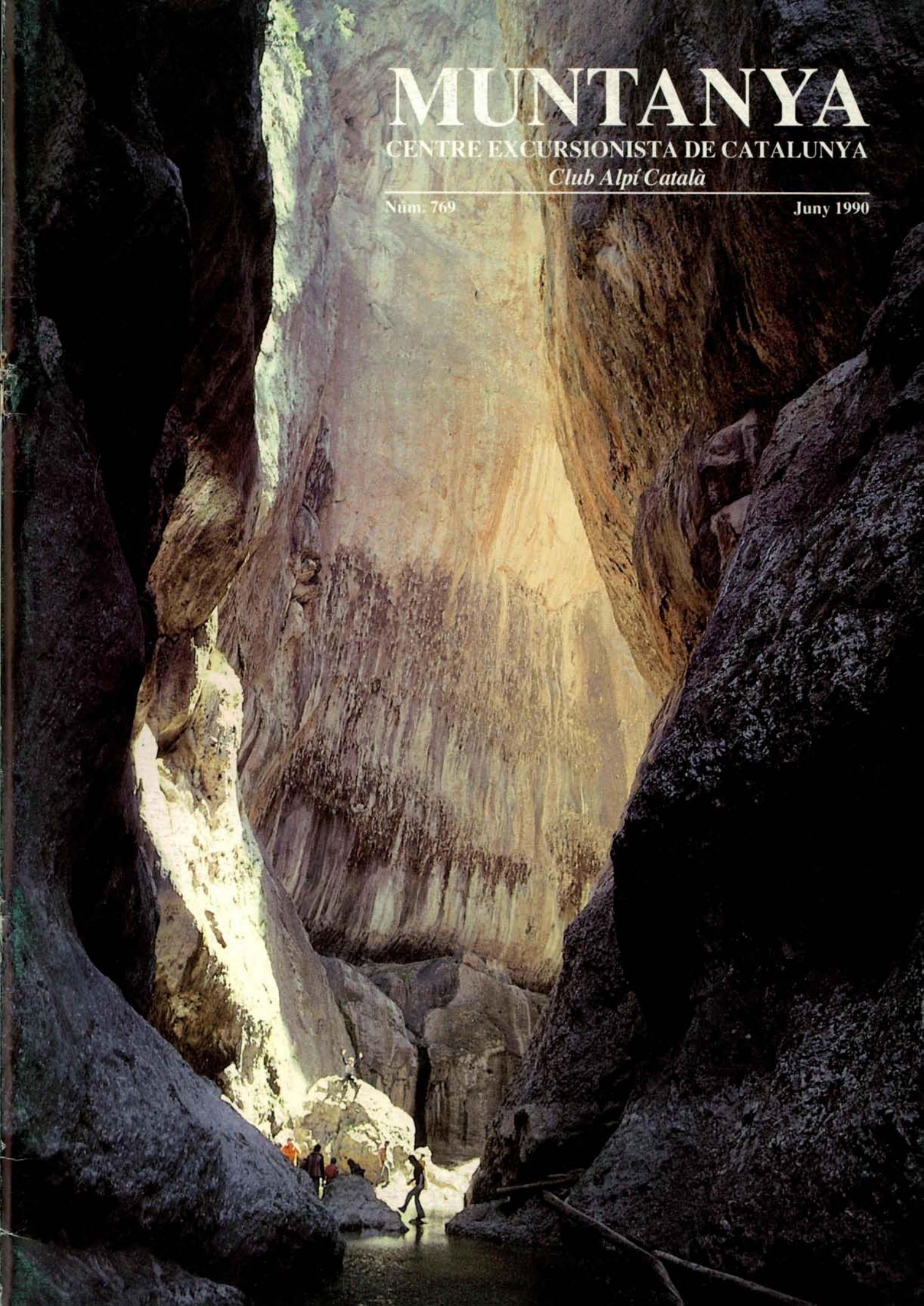
MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Núm. 769

Juny 1990

L'ÚNICA «SIN» AMB AUTÈNTIC SABOR A CERVESA.

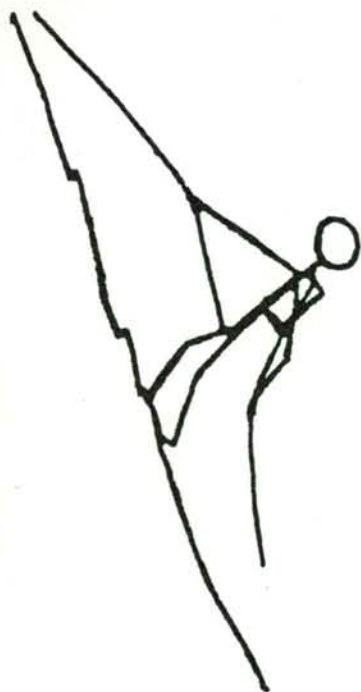

Malz-Bier

Damm

*al servei del muntanyenc,
el travessaire, l'escalador
i també
dels clients i amics.*

Comte d'Urgell, 95 bis - Tel. 253 50 01.
BARCELONA

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL
LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

8ª OFERTA

D'ESCALADA

CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID

PEDRA-NEU

CONJUNT BOULDER:	COMPLEMENT:
SABATILLA BOULDER i CORDA (9 x 45) 11.200,—	10 CINTES EXPRES i 20 MOSQUETONS 12.250,—
CONJUNT D'ESCALADA:	SUPER OFERTA:
PEU DE GAT (1ª marca P. Catalans) CORDA (9 x 45) 13.950,—	PEUS DE GAT TÉCNICA SOLA GOMA CUITA: Números: 35-36-37-38-39 43-44-45 3.500,—

PEDRA-NEU

CANVIEM LES SOLES DE:

- BOTES
- PEUS DE GAT
- NINJAS
- SABATILLES DE CORRER, etc.

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA - ESQUÍS DE PISTA
ESQUÍS DE FONS - GRAMPONS I PIOLETS

C/ BRASIL, 48 (CINTURÓ DE RONDA / AVDA. DE MADRID). 08028-BARCELONA

☎ (93) 330 27 74

PEDRA-NEU

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY CXIV, VOL. 94, NÚM. 769, JUNY 1990

SUMARI

Redacció, administració i publicitat:

Paradís, 10

08002 Barcelona (Barcelonès)

Tel. (93) 315 23 11

Director:

Josep Nuet i Badia

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Consell de redacció:

David M. Aloy, Francesc Beato,

Jordi Canals, Francesc Herrera,

Agustí Jolis, Modest Montlleó,

Alfred Montserrat, Josep de Tera

Corrector lingüístic:

Eulàlia Nuet i Badia

Cartògraf i dibuixant:

Armand Ballart

Maquetador:

Josep Nuet i Badia

Fotocomposició:

«ECP» - Edició Làser

Gran Via, 606, 4t 2^a D. 08007-Barcelona

Fotomecànica:

T4 Sorrosal, S.A.

Pujades, 68-72, 3r 3^a. 08005-Barcelona

Impressió:

INGOPRINT, S.A.

Maracaibo, 11. 08030-Barcelona

Preu d'aquest exemplar:

500 ptes. (IVA inclòs)

Preu de subscripció anual:

2.600 ptes. + IVA (sis exemplars)

A l'estranger: 3.900 ptes.

Comanda de números endarrerits

a la redacció de la revista

Dipòsit legal: B. 545-1958

ISSN: 0212-2111

Portada: El riu Matarranya en el congost del Parrissal.

Foto: K. Carreté

Editorial: Un nou pas endavant

90

Els refugis metàl·lics del Pirineu lleidatà

Josép de Tera i Camins

91

Camins dels ports de Beseit, 1. Camí del Romeret

Kildo Carreté i Bisbal

97

Écrins 89

Mark Grossmann i Camps

102

Everest, sis anys més tard

Lluís Belvís i del Río

105

El cim de l'Everest

Jerónimo López i Martínez

108

Pic de Murrano (2.808 m). Travessia amb esquís a Aigüestortes

(Alta Ribagorça). Francesc Xavier Gregori i Pons

112

Aigüestortes i Sant Maurici, parc nacional?

Oriol Alamany, Josep del Hoyo i Miquel Rafa

117

Cinemadart '89. La consolidació d'un festival

Joan-Francesc Ainaud

121

Inauguració de les noves obres del xalet de la Molina i el gimnàs

«Alfons Segalàs i Solé». Andreu Rafa i Martínez

124

Vies d'escalada

a cura d'Armand Ballart

127

Crònica del Centre

129

Llibres i mapes

130

• Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.

• La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

© El copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del copyright.

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent: Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a doble o triple espai en fulls de mida DIN A-4, deixant uns marges laterals d'un parell de centímetres.

Els articles aniran encapçalats pel títol i portaran a continuació el nom dels autors.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits per un número

que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent. Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu els subratllats en els textos que vulgueu publicar.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies, en còpies de paper brillant blanc i negre o en diapositives, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Un nou pas endavant

Com tots els nostres consocis i amics ja saben, el passat dia 1 d'abril inauguràvem unes obres en el nostre entranyable xalet de la Molina. Aquestes obres són el nou gimnàs i millores generals en el xalet, per a mantenir-lo en un nivell digne i eficient d'utilització i d'atenció als socis.

Un esdeveniment d'aquesta categoria és prou important per a fer-hi algunes reflexions.

En primer lloc, cal veure en aquesta nova realització un acte de fidelitat del Centre envers l'esperit de l'entitat. De fidelitat al compromís esportiu, de foment de les activitats que permetin de mantenir i de millorar la condició física de cadascú. I això, sobretot a la Molina, a través de l'esquí, tant en la seva modalitat alpina com nòrdica.

Però el xalet de la Molina no és solament una instal·lació esportiva sinó un àmbit en el qual sempre ha estat una realitat allò que la UIAA, en la seva declaració de Kàtmandu,

proclama sobre la relació fraterna entre els muntanyencs, en un esperit d'amistat, de respecte mutu i de pau.

Tots els qui hem estat en el xalet sabem com es viu aquest ambient, aquesta relació entre muntanyencs.

Aquesta ètica del muntanyisme és el que diferencia el nostre tarannà del de molts altres. Nosaltres no som màquines de batre rècords o de córrer més que els altres, som persones amants de l'esport i el practiquem com un element equilibrador de la personalitat, que ens permet de mantenir-nos en forma i de conèixer nous indrets, noves realitats i nous amics. I tot això en un esperit comú d'amor al país, de solidaritat, de fraternitat, de mutu respecte i de pau.

Ara hem pogut millorar el xalet de la Molina. Aquesta millora ha estat possible perquè primer, fa molts anys, uns altres consocis van construir-lo i posteriorment ampliar-lo. La suma dels esforços i de les lluites de molts consocis ha per-

mès que el xalet arribés fins avui. Ara, la millora i la construcció del nou gimnàs han estat possibles gràcies a les ajudes de molts altres consocis i de la nostra primera institució, la Generalitat de Catalunya, que mantenen la fe en l'esperit de l'excursionisme i del Centre.

Finalment, volem recordar que el nou gimnàs porta el nom d'Alfons Segalàs i Solé, prou conegut i recordat de tots els nostres consocis. La seva personalitat i la seva vida van ser encertadament esbossades en un article d'Agustí Jolis (MUNTANYA, núm. 765). És un homenatge merescut a un excursionista distingit. Però no hem de quedar satisfets d'haver posat una placa amb el seu nom en un lloc preferent del nou gimnàs. Les seves virtuts i els seus encerts ens han de servir de model per a projectar-nos cap endavant, arrelats en els valors que es mantenen, a fi de progressar en el nostre camí com a excursionistes i catalans.

Els refugis metàl·lics del Pirineu lleidatà

Josep de Tera i Camins

El passat dia 24 de setembre de 1988 va ésser inaugurat un nou refugi metàl·lic a la vall de Broate, acte al qual per motius professionals no vaig poder assistir.

Dos mesos més tard, més concretament el 20 de novembre, vaig pujar-hi sol, i sol vaig estar-hi fins que vaig tornar a Boavi l'endemà al matí.

Al novembre el dia és molt curt i, per tant, has de passar moltes hores a dins dels refugis. Com s'agraeix en aquests moments el fet de poder tenir llum elèctrica!

El llibre que portava va ésser llegit totalment i encara quedaven hores per anar matant. No importa matar hores en aquests llocs, perquè fins i tot sap greu que vagin passant. La posta de sol fou remarcable, contemplada per la finestreta del refugi; la serra dels Canals, de la vall de Cardós, va quedar il·luminada per la claror del sol ponent.

En aquestes situacions el pensament vola i el cos queda completament relaxat. Lentament vaig començar a fer inventari de tots els refugis metàl·lics que hi ha al nostre Pirineu, concentrats tots ells en el Pirineu lleidatà, i bastits per la FEEC i per la UEC.

És curiós que no hi hagi cap relació completa de tots els refugis del Pirineu. Cada entitat publica la seva, però, en el fons, als excursionistes, no ens importa un rave si tal refugi o tal altre és d'aquest o d'aquell, el que realment ens importa és que *hi sigui*, per això barrejo els refugis de la FEEC amb els

de la UEC, sota la mateixa denominació de refugis metàl·lics.

El primer fou el de Besiberri, inaugurat l'11 de setembre de 1960. En vint-i-vuit anys han estat construïts set refugis metàl·lics, és a dir, un cada quatre anys. Crec que mantenir aquesta mitjana és un gran mèrit, i encara més si tenim present que el segon, el de Molières, fou inaugurat el 15 de setembre de 1974; és a dir, catorze anys per als dos primers i catorze anys més per als cinc següents.

Una conclusió una mica per sobre ens diria que va costar una mica de començar, però que després, una vegada agafada l'empenta, la cosa marxa sola.

Parlaré una mica de cada un, però potser m'estendré més en els cinc últims, car les contrades on han estat bastits aquests refugis, és a dir, els de Gerber, Mont-roig, Broate, Baborte i Baiau, les coneixia abans d'haver-hi els refugis i, per aquesta raó, potser aprecio més el fet de trobar-hi ara un aixopluc.

Els exemples més clars són el del Mont-roig i el de Broate, perquè no és pas el mateix començar a caminar a Quanca (abans que la pista arribés fins a la pleta Palomera) i a Boavi, respectivament, que poder pujar còmodament en dues etapes al Mont-roig i al Sotllo, car totes dues ascensions tenien uns desnivells de 1.500 metres.

Probablement no escriuria aquest article si no hagués llegit en la revista *Vèrtex* que potser l'equip de la FEEC

que porta la comissió de refugis pensa plegar. Jo crec que han de plegar els qui ho han fet malament, però no un equip que amb tant d'encert porta a terme la construcció de refugis, la decisió de plegar del qual, si més no, obrirà un parèntesi d'amplada imprevisible.

No començaré a parlar dels refugis metàl·lics per la data d'haver-los visitat, perquè fóra anar d'un costat a l'altre del Pirineu català.

Recordo un article publicat en una revista excursionista, on un autor feia una llista de tots els tres mil del Pirineu (segons ell, és clar, ja que cada excursionista té la seva pròpia llista), per ordre d'haver-los assolit. Aquest article semblava una partida de ping-pong, car anaves d'un costat a l'altre del Pirineu; per acabar-ho d'arrodonir l'article anava encapçalat per una bonica fotografia del Migdia d'Aussau. Tot un flamant 2.800!!

REFUGI DE MOLIÈRES

Començant per ponent, el primer refugi metàl·lic que trobem és el de Molières.

La història d'aquest refugi va començar amb mal peu, tot i que per a la seva construcció ja hi havia l'experiència del de Besiberri, però els entrebancs començaren a l'hora de la seva instal·lació definitiva.

El seu emplaçament previst inicialment era situat a 2.300 metres aproximadament, per damunt dels estanys de Molières, però a última hora problemes amb l'helicòpter que havia de transportar les peces varen fer buscar un nou emplaçament.

Aquest es trobà, i el refugi fou finalment instal·lat a l'esquerra i per damunt del primer estanyet de Molières.

Això, però, ocasionà dos problemes: el primer fou que durant molts anys els de l'editorial Alpina no se'n van assabentar, i en els mapes figurava el refugi en l'emplaçament inicialment previst. El segon problema fou, i encara és, que el refugi, instal·lat per força en un lloc poc estudiat, s'escau precisament al final d'una important congesta de neu, la qual a poc a poc el va desplaçant i n'afluïxa els tensors. A l'hi-

Refugi de Molières. Foto: J. de Tera.

vern queda totalment colgat de neu; a vegades només en sobresurt la punta davantera de la teulada.

Com a comentari personal, diria que, de tots els refugis metàl·lics actuals, el de Molières és el que tindrà una vida més curta.

Però no parlem ara del seu final, sinó del seu començament. Fou inaugurat el 15 de setembre de 1974 i pertany a la FEEC. Hi caben divuit persones.

El seu accés natural és des de la boca sud del túnel de Viella, seguint la vall de Molières; cal remarcar la forta i sostinguda pujada final.

També pot accedir-s'hi des del refugi de la Renclusa o des del pla d'Aigualluts, per la vall de l'Escaleta i el coll de Molières.

Cal fer constar, ara, aquí, i sense embuts, que és una vergonya internacional que en tot el massís de la Maladeta només hi hagi aquests dos refugis esmentats: el de la Renclusa (del CEC) i el de Molières (de la FEEC). És realment deplorable la sensació de «repú-

blica bananera» que es deuen emportar els excursionistes estrangers que visiten aquesta zona (la més important de tot el Pirineu).

L'ascensió reina d'aquest refugi és la pujada al cim del Molières (el tres mil més fàcil).

També, com a observació personal, crec que en instal·lar, involuntàriament, el refugi a l'indret actual, indirectament van obrir unes possibilitats fins llavors impensables, car el refugi de Molières és actualment la millor base d'accés i la més curta al formidable pic de la Forcanada.

El refugi és situat a sota mateix del coll de Gerbosa, al qual cal pujar; després, una enlairada flanquejada per sota el Cap de Tòro i el coll Alfred ens deixa ja al collet final de la canal de la Forcanada; a continuació només hem de fer la fàcil grimpada final i el cim ja és nostre.

Des del refugi, doncs, hi ha dues hores i mitja com a màxim, i sempre per terreny fàcil i sense grans desnivells a superar.

Vaig visitar-lo per primera vegada l'agost del 1983, i cosa impensable, vaig dormir-hi completament sol. L'endemà va «caure» ràpidament el pic de Molières. D'aquesta excursió,

en guardo un bon record, car vaig descobrir per primera vegada als meus ulls els estanys de Packe i de Russell, indret que em va captivar, i al qual he anat, des de llavors, repetides vegades.

Cal dir, però, que si hom no es mou del cim estricte del Molières, no veurà pas aquests estanys; s'ha d'anar fins al final del planer cim, llavors aquest domina la vall de les Salenques i la visió panoràmica s'obre molt més.

REFUGI DEL BESIBERRI

El segon refugi que trobem és el del Besiberri. El qual, tal com ja hem dit, fou inaugurat l'11 de setembre de 1960 (en aquella època tota excusa era bona per a remarcar l'11 de setembre).

Porta ja gairebé trenta anys situat a 2.805 metres i penjat al vessant de Caldes de la bretxa Peyta.

Per la seva característica de prefabricat i la seva espectacular instal·lació, portant les peces amb helicòpter, fou tot un símbol de modernitat durant la dècada dels seixanta i part dels setanta. Anar-hi era un objectiu obligatori per a tothom qui volgués gaudir d'un «currículum» una mica digne.

Al refugi, s'hi pot accedir per tres itineraris diferents. El primer, i potser el més habitual, és des del refugi Ventosa i Calvell, pel pas dels Isards. El segon consisteix a pujar-hi directament des del pla de Riumalo, per la valleta del mateix nom, encara que aquesta pujada és molt forta. El tercer itinerari, potser el menys freqüentat, és des del refugi de la Restanca, per l'estany de Mar i la bretxa Peyta.

No caldrà ni esmentar que l'excursió reina consisteix a pujar al Besiberri N.

Sobre aquesta ascensió voldria «revitalitzar» l'itinerari de l'aresta, car no és ni de bon tros tan difícil com sembla indicar l'itinerari corresponent de la guia *Pallars-Aran*.

De fet, ja vaig fer aquest mateix comentari en l'article publicat en aquesta mateixa revista (vegeu MUNTANYA núm. 746, any 1986, pàgs. 173-176) intitulat «Besiberri Nord».

A més a més de ser molt útil per a pujar al Besiberri N, el refugi també ho és per a pujar al Besiberri Central i al

Refugi de Gerber. Foto: J. de Tera.

Sud, i al Comalofoño.

També és pràctic, però ara ja en igualtat de condicions amb el refugi Ventosa i Calvell, per a pujar a la punta Harlé.

Per acabar aquesta breu ressenya del refugi del Besiberri, també voldria comentar la possibilitat de pujar-hi des de la boca sud del túnel de Viella, tot seguint l'itinerari següent: vall de Conangles, port de Rius, estany del Port i estany Tort de Rius, collet de l'Estany de Mar, capçalera de l'estany de Mar i bretxa Peyta.

Vaig tardar força a incrementar el meu «currículum» amb la pernoctació al refugi del Besiberri, car no vaig pujar-hi fins al setembre de 1971, per fer l'endemà la pujada al Besiberri N.

REFUGI DE GERBER

El tercer refugi metàl·lic, per ordre de situació, és el de Gerber.

Aquest refugi pertany a la UEC, fou inaugurat el 15 de setembre de 1985 i rep el nom de refugi Mataró per celebrar-se aquell any el 50è aniversari de la secció de la UEC a Mataró.

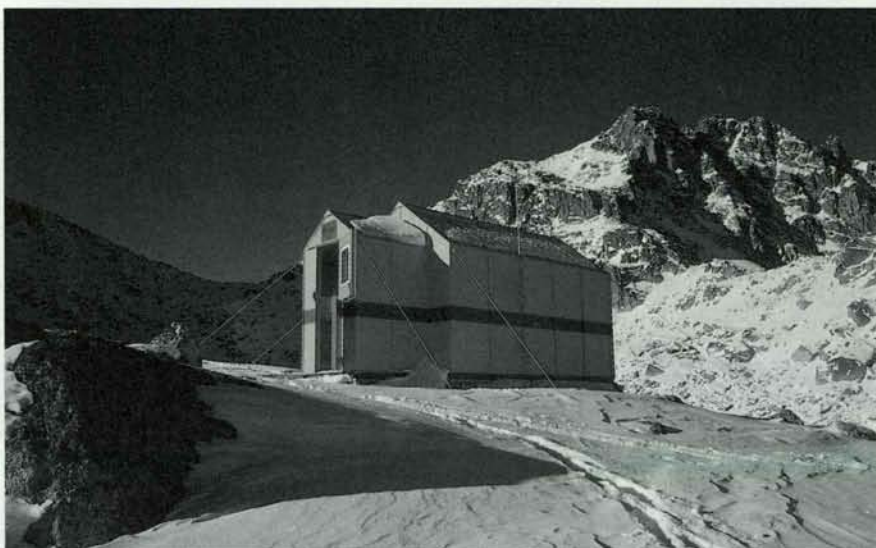
Té capacitat per a divuit persones i és situat a la bonica vall de Gerber, i més concretament a 2.460 metres, damunt d'un conjunt de roques que dominen l'anomenat estany de l'Illa.

El seu accés natural és per la vall de Gerber, la qual comença gairebé al costat del refugi de la Mare de Déu de les Ares, a ple cor del port de la Bonai-gua.

Hi ha, però, altres accessos d'alta muntanya, els quals permeten combinar aquest refugi amb altres de la zona: des del refugi d'Amitges, pels colls de Bassiero i de Sant Maurici, i des del refugi de Saboredo, pel coll de Gerber.

L'excursió reina des del refugi de Gerber consisteix a pujar a les dues puntes del pic de Bassiero, de més de 2.900 metres cada una.

Precisament vaig pujar en aquest cim, també per la vall de Gerber, l'any

1981 (vegeu MUNTANYA núm. 727, any 1983, pàg. 440) i, curiosament, el descans més important, aquell que deixes la motxilla a terra i esmorzes, vaig fer-lo a l'estany de l'Illa; fou com si interiorment ja pressentís que en aquell lloc feia falta un bon aixopluc, per a poder-hi fer parada i fonda.

La visita al nou refugi, però, fou en una excursió de les que es recorden sempre. Vàrem pujar-hi amb esquís els dies 14 i 15 de desembre de 1985, és a dir, tres mesos després de la seva inauguració (vegeu MUNTANYA núm. 743, any 1986, pàg. 32). No hi havia prou neu per a anar-hi amb els esquís, feia molt fred i el dia al desembre és molt curt, de tal manera que vàrem arribar a l'estany que era negra nit i no aconseguíem trobar el refugi amb la llum dels frontals. Finalment el vàrem trobar, i encara recordo complagut aquell cel tan estelat en aquella nit tan freda.

REFUGI DEL MONT-ROIG

El quart refugi metàl·lic que hi ha al Pirineu és el del Mont-roig, té una capacitat també per a divuit persones i pertany a la FEEC. Fou inaugurat el 21 d'octubre de 1984 i batejat amb el nom d'Enric Pujol, en memòria de l'alpinista de Mataró mort després d'haver conquerit el Broad Peak.

Aquest refugi és instal·lat a la voreira esquerra de l'estany de la Gallina (a 2.280 m), a la vall de la Roia de Mollàs, un dels racons més apartats de la vall de Cardós.

La meva predilecció per aquesta vall és prou coneguda: sobre aquests indrets s'han publicat molts articles, i amb el llibre intitulat *La vall de Tavascan* vaig ésser guardonat amb el XIX premi Sant Bernat. Intentaré, doncs, no caure en la temptació d'estendre'm excessivament parlant d'aquest refugi.

El seu accés natural és des de la pleta Palomera, al final de la pista que puja des del poble de Tavascan, per les bordes de Quanca. És un camí llarg, però molt bonic i variat.

També podem anar-hi des del final de la pista d'Unarre, a la vall d'Àneu, però cal tenir present que després de passar per l'estany de la Gola i pel coll Curiós, cal pujar finalment a l'alt coll del Mont-roig; per tant, aquest accés només és útil si hom fa una travessia.

Val a dir que l'estany de la Gallina és un indret on no havia posat mai els peus, ja que per a anar al Mont-roig enllaçaves directament l'estany de Llavera i el del mig de la Gallina, deixant l'estany de la Gallina apartat a la dreta.

La instal·lació del refugi obliga a visitar aquest estany, obert completament a llevant, i, per tant, amb una gran visió panoràmica.

La meua visita a aquest refugi no es féu esperar gens, car el cap de setmana després del de la seva inauguració, és a dir, els dies 27 i 28 d'octubre de 1984, hi pujava (vegeu MUNTANYA núm. 736, any 1984, pàgs. 255 i 256) amb la meua companya i els bons amics de Ribera de Cardós.

La posta i la sortida del sol des del refugi foren un espectacle remarcable.

Refugi del Mont-roig. Foto: J. de Tera.

També fou remarcable el panorama des del pic del Mont-roig, amb el dia fred, clar i serè que féu l'endemà.

Cal fer observar que la setmana després de la seva inauguració, no va pujar-hi ningú, tret d'uns amics de Sort, que ja esperàvem.

L'excursió predominant des del refugi és, evidentment, el cim del Mont-roig, encara que també cal tenir present el pic de Ventolau i la circumval·lació de tot el circ de la Gallina, amb la «grimpadeta» del pic de la Gallina.

L'orografia del Mont-roig és una mica complicada, i abans d'acabar la descripció d'aquest refugi voldria recordar que el camí per a pujar al cim surt de la vorera esquerra de l'estany del mig de la Gallina (abandonant, per tant, el curs de la vall) i puja fins a un collet que dona pas a la interminable tartera de la part superior del cim.

REFUGI DE BROATE

Si el refugi del Mont-roig és situat en una contrada molt entranyable per a mi, encara ho és més la contrada del cinquè refugi metàl·lic: el de Broate, el flamant i nou refugi on estic matant plàcidament les llargues hores de fosc del mes de novembre.

La capçalera de la vall de Broate és potser un dels indrets on he estat més vegades; en aquesta vall he passat calor, fred, febre, pluja, pedra, neu, boira, fins i tot he pres un bany a l'estanyet que hi ha sota mateix del refugi, i també he dormit a la cabana que es troba pujant al pic de Broate. És a dir, pocs secrets pot guardar-me encara.

Dic pocs, perquè n'hi ha un que encara me'l guarda, ja que fa molt temps que vull pujar al pic dels Estanys per una valleta (sense cap nom específic) que dona a la carena de Canedo, entre els pics dels Estanys i el de les Canals de Sallente, i encara no he pogut realitzar aquest projecte.

El refugi de Broate, tal com ja he comentat en començar aquest article,

fou inaugurat el 24 de setembre de 1988, pertany a la FEEC, té capacitat per a divuit persones i, com a gran novetat, disposa de plaques solars, que li donen llum elèctrica, així com també d'una emissora d'emergència.

És situat a 2.200 metres, a la capçalera de la vall de Broate, i damunt d'una roca molt visible.

El seu accés és des de Boavi, per la vall de Broate. Cal fer observar que en aquest camí hi ha dos passos una mica perillosos, en cas de trobar-hi glaç, perquè pots relliscar i caure als ràpids del torrent de Broate. Aquests dos curts indrets es troben després de la flanquejada que ens apropa definitivament al torrent. En aquest cas, queda l'alternativa de creuar el torrent, i remuntar-lo per la seva vorera dreta.

També pot accedir-s'hi des dels estanys de Romedo, pel circ de Salibarri (vegeu MUNTANYA núm. 721, any 1982, pàgs. 103-107). Un altre accés és des del refugi de Baborte, pel coll de Baborte, flanquejada al coll de Pedres Blanques, estany de Canedo i descens per la valleta sense nom, esmentada

Refugi de Broate. Foto: J. de Tera.

anteriorment (aquest itinerari també és vàlid des del refugi de Vallferrera, per la coma de Sotllo), però, tal com ja he comentat abans, només falta trobar el lloc exacte per on poder travessar la carena de Canedo.

Des de França també s'hi pot arribar pel coll de Broate i pel coll de Riufred, és a dir, sortint de dues valls completament diferents.

Bàsicament, l'excursió estrella del refugi es pujar al pic de Sotllo (vegeu *Vèrtex* núm. 100, any 1984, pàgs. 150-155, en sentit contrari).

També és una base nova i inèdita per a pujar a la pica d'Estats (vegeu *MUNTANYA* núm. 756, any 1988, pàgs. 62-66), i no s'han d'oblidar tampoc ni el Guins de l'Ase, ni els pics de Broate (vegeu *MUNTANYA* núm. 737, any 1985, pàgs. 314-318). En cada un dels articles referits també es descriuen els encadenaments de cims.

En el núm. 100 de *Vèrtex* s'encadenen els pics dels Estanys, el Sotllo i el Guins de l'Ase. En el núm. 756 de *MUNTANYA* s'encadenen la pica d'Estats i el Sotllo. I en el núm. 737 de *MUNTANYA* es descriu una excursió completa pels cims de Broate, Salibari i la punta del Port de l'Artiga.

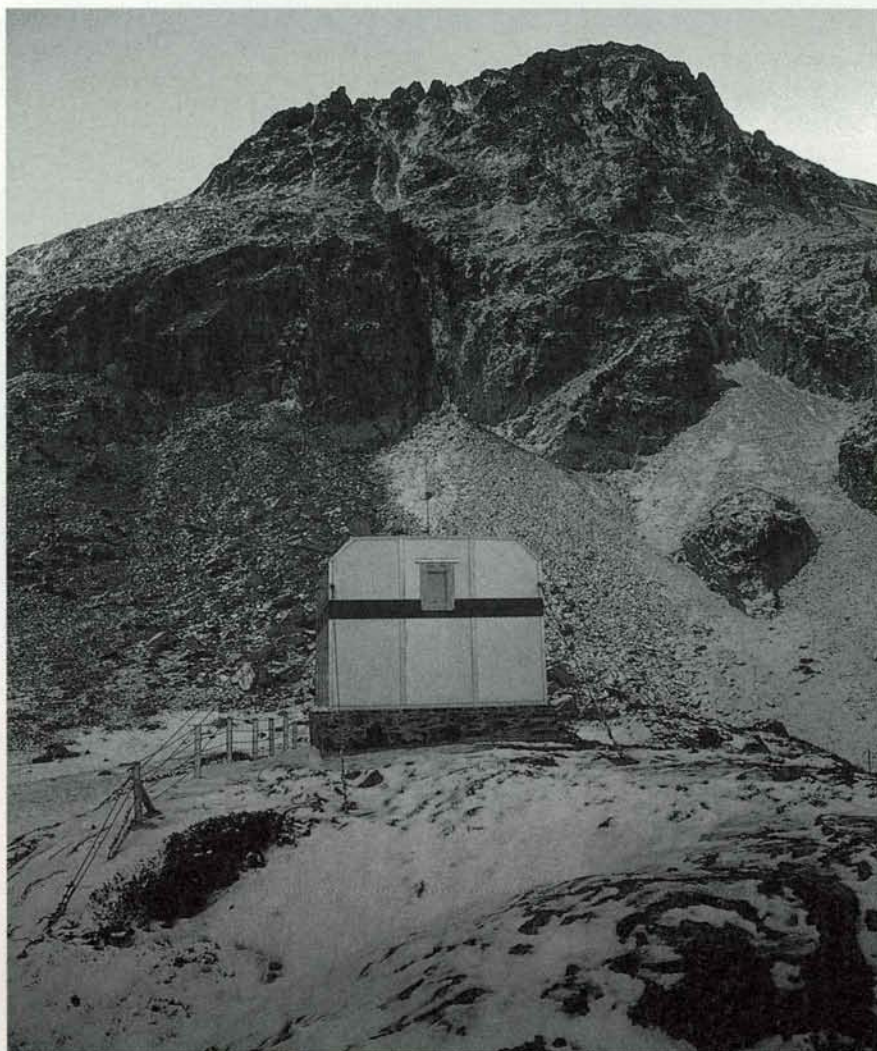
REFUGI DE BABORTE

Deixant la vall de Broate, però sense apartar-nos gaire de la contrada, trobem el sisè refugi metàl·lic: el de Baborte.

Aquest refugi fou inaugurat el 12 de setembre de 1981, pertany a la UEC i rep el nom del Cinquantenari per celebrar-se aquell any el cinquantenari de l'esmentada entitat.

És situat una mica enlairat (2.340 metres) a la capçalera de l'estany de Baborte, en un dels indrets més tranquils de la vall Ferrera.

Recordo encara com si fos avui, el mes d'agost de 1968, quan en passar-hi de camí vers Boavi, vàrem decidir plantar-hi la tenda per passar-hi la nit,

car vàrem trobar el lloc «de postal».

La seva millor base d'accés és per la mateixa vall de Baborte, seguint primer el camí del marge dret de la Noguera de Vallferrera, passant per les bordes de la Rebuira i per la cabana de Bassello.

També és molt fàcil accedir-hi des del refugi de Vallferrera, per la coma de Sotllo i el coll de Baborte, així com des de Boavi, per la vall i el coll de Saliente.

L'excursió més lògica és pujar al pic de Baborte, però també, per la seva facilitat, es pot fer la travessia de tot el circ, començant pel pic de Llats i acabant al Tres Pics.

Per la seva situació, és recomanable pujar al pic de Sotllo, seguint el recorregut següent: coll de Baborte, coma de Sotllo, i pujar a un marcat collet que hi ha a la carena sud del pic de Sotllo (aquesta carena és la que separa l'estany d'Estats de la coma de Sotllo).

El refugi també serveix per a pujar a la pica d'Estats, seguint l'itinerari al pic de Sotllo, o bé baixant a l'estany de Sotllo per tal d'enllaçar amb el camí que puja des del refugi de Vallferrera.

Vaig visitar aquest refugi els dies 26 i 27 de maig de 1984, amb pujada «facultativa» al pic de Pedres Blanques (vegeu *MUNTANYA* núm. 738, any 1985, pàgs. 362-365).

Recordo que des de la cabana de Bassello tot era ple de neu i, també com fou d'extraordinàriament lluminosa la nit: es veien perfectament retallats durant moltes hores nocturnes els pics de Monteixo, Norís i Gerri.

REFUGI DE BAIÀU

L'últim refugi (esperem que per poc temps) és el situat al circ de Baiàu (2.470 m); pertany a la FEEC, té capacitat per a divuit persones, rep el nom

de Josep M. Montfort, en memòria de l'alpinista mort per una allau al Cadí, i fou inaugurat el 20 de setembre de 1981.

Cal fer observar dos fets: el primer, que l'any 1981 foren inaugurats en espai d'una setmana dos refugis metàl·lics: el 12 de setembre el de Baborte i el 20 el de Baiau; el segon és que en contrades molt properes hi tenim les «tres bes», és a dir, els refugis de Broate, Baborte i Baiau.

L'accés al refugi de Baiau és des del pla d'Arcalís o des del refugi de Vallferrera, per la coma de l'Orri i els estans d'Escorbes.

També s'hi pot anar des del poble andorrà d'Arinsal, per dos itineraris diferents: un pels estans Forcats i el port dels Estans Forcats, i l'altre pels estans de Comapedrosa i el coll de Baiau.

D'ascensions notables, n'hi ha una bona llista, però es podrien destacar l'alt de Comapedrosa (el més alt d'Andorra) i el Medacorba (vèrtex de tres estats).

Baiu m'és també un lloc molt entrançable. La primera vegada que vaig pujar-hi fou l'any 1977 amb l'única intenció d'arribar fins a l'estany. La visió d'aquell circ, tancat per altes muntanyes, fou l'inici d'altres excursions a aquell indret, com, per exemple, la travessia completa de la roca Entravessada al Lavans, passant pel Medacorba (vegeu MUNTANYA núm. 730, any 1983, pàgs. 558-560), encara que aquesta vegada vaig pujar-hi directament des del pla de Boet, sense dormir al refugi.

La primera vegada que vaig dormir-hi fou la nit de l'11 al 12 de juny de 1983.

Feia, juntament amb tres companys del Centre, una sortida per preparar el XXV Ral·li d'Alta Muntanya. La pujada al refugi fou molt penosa per la forta calor i la qualitat de la neu fonda; però fórem àmpliament recompensats amb una llarga i bonica excursió l'endemà perquè el temps i la qualitat de la neu ens van permetre anar des del port de Baiau fins al pic de Gerri, amb una bonica baixada per la canal que mena directament d'aquest cim al clot de l'Olla.

Aquesta canal és l'itinerari de Ramon de Semir al pic de Gerri, explica-

da en la seva guia de la vall Ferrera, i que involuntàriament ens passà per alt en fer la nova guia del Pallars-Alt Urgell, descurit que intentarem esmenar en una nova edició.

Refugi de Baborte. Foto: J. de Tera.

ALTRES POSSIBLES REFUGIS

Amb aquest refugi s'acaba la descripció dels refugis metàl·lics que fins ara hi ha al nostre Pirineu. M'agradaria haver-ne de fer molt aviat una ampliació.

És una llàstima que problemes de competències entre institucions no ens permetin instal·lar-ne fora de l'àmbit estrictament català, perquè a la regió de la Maladeta en fan falta ben bé una dotzena.

Però a dins del Pirineu lleidatà, encara hi ha alguns racons que ens ho agrairien; només n'assenyalaré mitja dotzena: un a la zona de l'estany de Clavera, per a facilitar la pujada al mont Valièr; un altre a la zona de l'estany de la Gola, per a facilitar el coneixement d'aquest vessant del Mont-roig. Aquests dos indrets són molt interessants i, a la vegada, pràcticament desconeguts.

El tercer refugi és necessari a la vall del Besiberri, per substituir el del CEC, que una allau va destruir poc després de la seva inauguració, cosa que fa que des de llavors hàgim d'arrossegar la tenda fins a l'estany de Besiberri.

El quart, el situaria als estans de Comalesbienes; un refugi en aquest indret facilitaria l'ascensió a la Punta Al-

ta, el pic de Comalesbienes, la Pala Alta del Serrader i el pic de Contraig, amb boniques i interessants travessies; i també serviria per a complementar el refugi Ventosa i Calvell i el de l'Estany Llong.

Un cinquè refugi, fóra interessant situar-lo a la zona de l'estany de Rius, car hi ha una munió de cims per a pujar: el tossal dels Estanyets i el de l'Estany Tort, el pic de Conangles, el tossal de la Mola Gran, el Tuc de Saraera, etc.

Un sisè, el situaria en una zona una mica rebuscada, però que per aquesta raó és una zona gairebé intransitada: als estans Gémenes, amb l'important circ de muntanyes de la punta Senyalada, el pic d'Avellaners, el Besiberri Sud, el Comaloformo, la punta Passet, la punta Lequeutre i el pic de Comalestorres.

Evidentment totes aquestes zones i els seus cims es poden visitar sense necessitat de refugis, però el meu raonament és molt simple i descansa sobre la base de sortir d'excursió el dissabte al matí i trobar-te que normalment et sobra la tarda i que és el diumenge quan has de fer la «gran pençada». Un refugi en aquests indrets vindria a «omplir» el dissabte i a «buidar» el diumenge, i quedaria un conjunt molt més racional.

Camins dels ports de Beseit, 1 El camí del Romeret

Kildo Carreté i Bisbal

ren en aquest pas enlairat una alternativa al pas per l'interior del congost del Parrissal, inundat gairebé tot l'any. Aquests homes no podien renunciar al treball quotidià de picadors de fusta a les denses obagues de la Coscollosa, font del Teix, l'Espasa i Millers, tot Matarranya amunt, perquè calia no voltar en excés per a arribar a Beseit, riu avall del Parrissal.

Cap als anys seixanta, aquest camí, fins aleshores més o menys transitat,

Inici del camí del Romeret, al costat dels degotalls coberts de pedra tosca.

Foto: K. Carreté.

Amb el treball dedicat al camí del Romeret, MUNTANYA enceta un recull d'itineraris dedicats al massís dels ports de Beseit, anomenats localment el Port.

L'autor ha escollit les rutes més interessants i fàcils de seguir, incloent-hi també altres informacions relacionades amb el Port. L'experiència del nostre consoci Kildo Carreté, adquirida en el decurs d'uns vint-i-cinc anys recorrent aquest intricat massís muntanyós, ben segur que ajudarà a descobrir racons del Port gairebé inèdits de la petjada de l'excursionista.

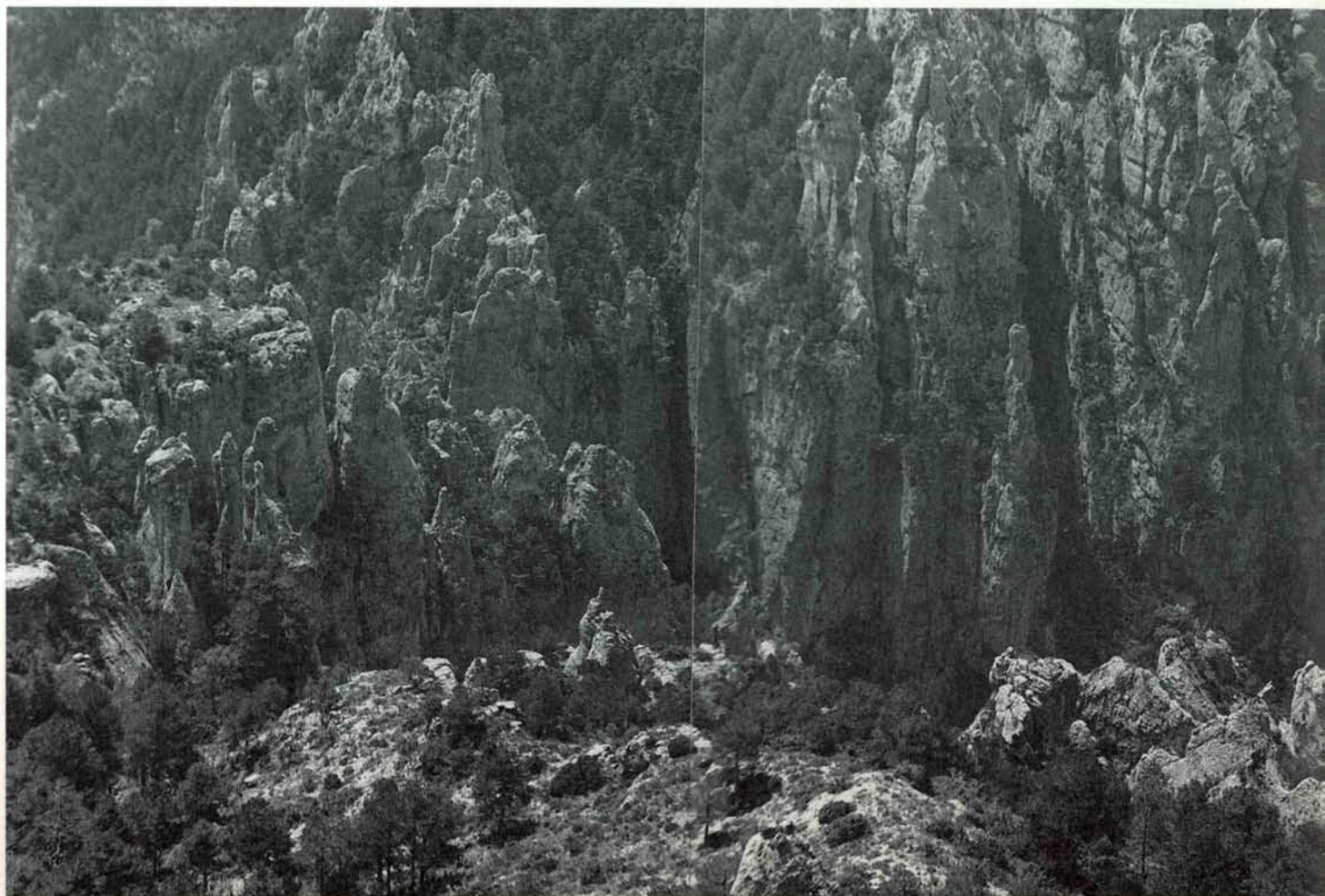
Evidentment, el Port encara és el nostre gran desconegut.

Una vesprada de tardor, ja fa uns quants anys, compartia bivac amb un pastor de Beseit en els feréstecs fondals del riu Ulldemó. D'entre les moltes descripcions que em va fer, algunes d'elles interessantíssimes, referents a les salvatgines i als llocs que escullen per a anar a morir, em va cridar l'atenció la referència d'un camí perdut i molt difícil de seguir, anomenat pas del Romeret.

Malgrat el meu interès, no vaig aconseguir que em donés dades concretes per a poder-lo localitzar en la intricada orografia de les gúbies del Parrissal.

Sembla que l'existència del camí del Romeret és atribuïble als boscaters de Beseit, que en temps pretèrits cerca-

va caure en l'oblit, a causa de la instal·lació de passarel·les per l'interior del congost. Es van clavar barres de ferro a la roca, fixant-hi al damunt llargs troncs paral·lels, tot ran de les profundes cadolles. També fou cimentat el llit del riu per a facilitar l'arrossegament dels troncs i, posteriorment, es van bastir còmodes passarel·les fetes amb taulons i passamans per a millorar l'accés dels turistes fins a la proximitat del congost.

Les avingudes, però, no estan per enginyers rudimentaris i, periòdicament, han anat solcant les voreres fins a fer desaparèixer una bona part de les passarel·les posades amb tant d'esforç durant uns quants mesos.

Així, doncs, l'any 1986 em vaig dedicar a explorar la zona per tal de retrobar el misteriós pas del Romeret, del qual m'havia parlat el pastor, en vista del problema que ben sovint comportava el trànsit pel fons del congost. Vaig passar un munt d'hores perdut per les canals i fondalades que davallen de les

Moletes d'Arany, i encara perdut del tot, a l'altra banda del riu, intentant seguir senders laberíntics a mig aire del vessant de la muntanya, entre l'Argaret i la Coscollosa.

La tossuderia, però, al final donà resultats: vaig trobar senyals del pas al marge dret del riu Matarranya.

El camí comença, venint de Beseit, en uns degotalls de pedra tosca, prop del congost, i des d'allí s'enfila per canals plenes de boscúria, de pimpollada i boixeda. Va fent marrades entre l'eixam d'agulles calcàries mig ofegades per pins ufanosos, fins a situar-se un centenar de metres per sobre de l'aigua. En aquest punt es pot observar l'abim, enfilant-se, degudament assegurats, a les puntes dels mollons que s'alcen ací i allà, protegint la senda del cingle impressionant. A través de comptades clarianes es poden veure més i més agulles, i és difícil distingir quines pertanyen al vessant del camí, i quines al contrari. La vintena de metres de frau que els separen sols s'in-

tueixen, ja que el bosc ho tapa tot. Més enllà, el camí baixa fins a trobar la boca superior del congost del Parrissal.

Actualment, el pas del Romeret ja és conegut dels excursionistes gràcies a la senyalització feta amb pintura vermella i a l'equipament dels trams més conflictius i perillosos. Està en perspectiva establir un enllaç que permeti unir el punt més enlairat del camí del Romeret amb l'itinerari clàssic que passa per la carena de les Moletes d'Arany i que s'ha iniciat al pla del picnic de mina Maruja.

Aleshores podrem recórrer una ruta ben interessant: des del picnic es puja al coll de la Balanguera i tot seguit a la carena cimera que passa pel cingle de Roca Morera i Roca Foradada, fent cap al cim rocallós de les Moletes d'Arany, amb indrets de panorama excepcional. Ara caldrà davallar a cercar l'enllaç amb el Romeret, fent cap al riu i, pel seu llit, al picnic de nou. La canal d'enllaç per ara no s'ha trobat, però tinc la certesa que existeix.

ACCESSOS AL CAMÍ DEL ROMERET

Des de la font del Teix

Als voltants de la font del Teix i a la pista forestal principal que travessa tot el Port, des de Tortosa a Beseit (o a Fredes i la Sénia) s'inicia un caminet que mena a la propera font de les Bassetes. Ací cal cercar el corriol que mena al proper barranc de Millers i, seguint-lo aigües avall, al cap d'un quart es passa l'estretall anomenat Pont de la Guimerana, tot empedrat de còdols. Vint-i-cinc minuts més enllà neix el riu Matarranya, resultat de la confluència dels barrancs de Millers i la Coscollosa. Més enllà, el camí, senyalitzat, s'enfila un centenar de metres per a retornar al llit del riu, que ara ja es diu Matarranya, i que cal creuar unes quantes vegades abans no s'arriba a l'entrada del congost del Parrissal, després d'una hora de camí. A la dreta es descobreix l'inici d'una canal, on un

senyal indica el començament del pas del Romeret, amb una cadena que ajudarà a pujar els primers metres. Més amunt trobareu les veritables dificultats.

Des de Beseit

L'antiga pista utilitzada abans per a l'explotació de les mines de lignit de mina Maruja ens deixa al picnic, on hi ha una extensa esplanada, a poc més d'una hora de camí des de Beseit. Caldrà continuar pel llit del riu, ara per la dreta, ara per l'esquerra, salvant els nombrosos tolls gràcies a les passarelles que resten senceres. A mesura que es va penetrant riu amunt, sota gorges monumentals, cada vegada més estretes com més a prop s'és del congost terminal, el paisatge esdevé feréstec i el visitant se sent un xic oprimat sota tantes parets i tan poc cel. Aquests indrets són les anomenades *gúbies* del Parrissal.

Congost del Parrissal, per on s'escola el riu Matarranya. Entre les roques afuades podem distingir el monòlit anomenat el Fus.

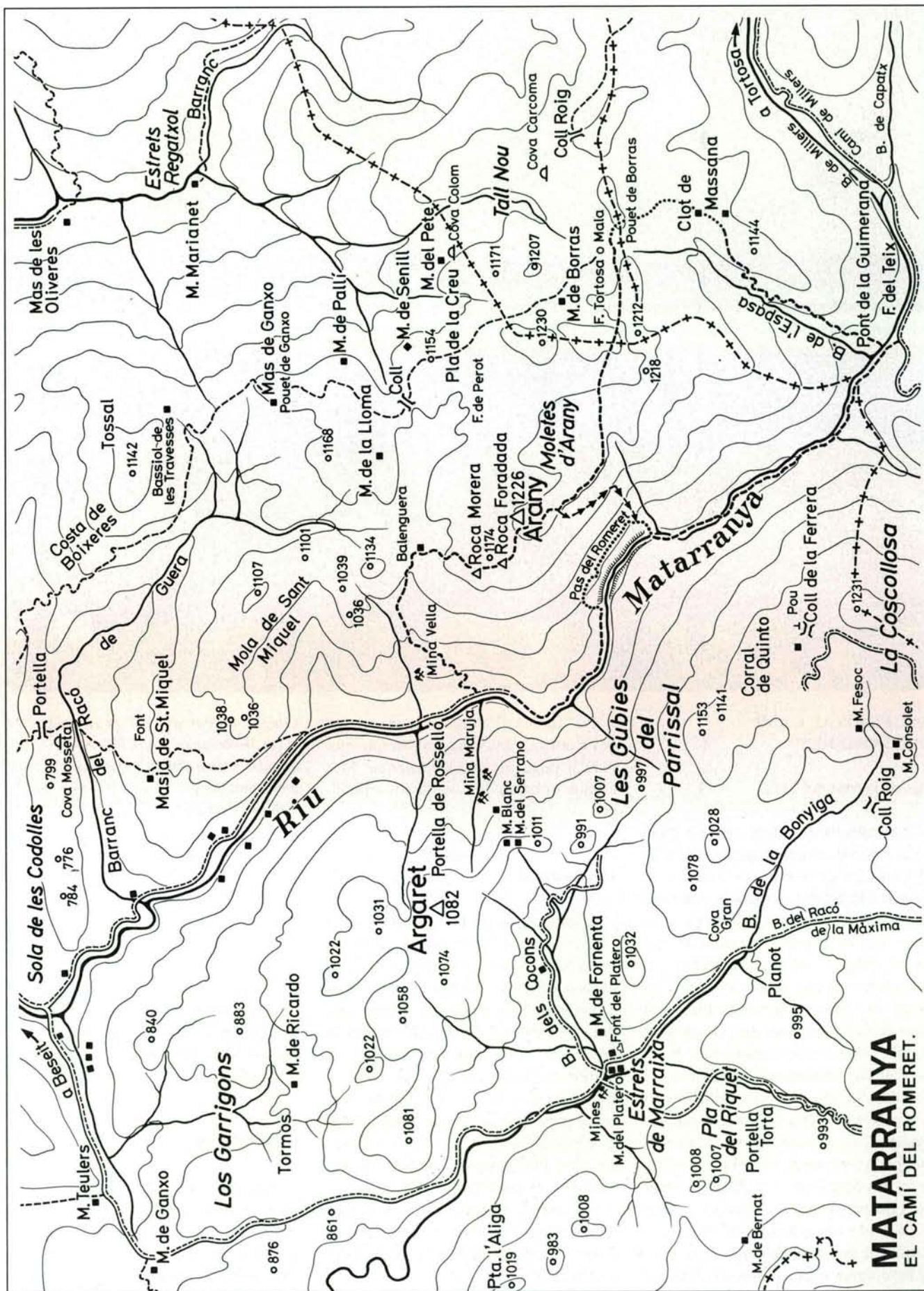
Foto: K. Carreté.

Després d'una hora de camí s'arriba sota uns degotalls amb pedra tosca que assenyalen l'inici del pas del Romeret, lloc on hi ha una balma que pot servir d'aixopluc.

L'ITINERARI

Accedint des de Beseit s'arriba, com s'ha dit, a uns caramells de tosca ben a la vora del congost. A la seva esquerra s'alça una canal, alta de 40 metres, amb una llastra llisa a la meitat.

LES NOSTRES MUNTANYES

Una cadena clavada a dalt de tot soluciona aquest pas atlètic.

El camí gira a la dreta i tot seguit creua un torrentet d'aigües molt saturades de calç, no potables, passant sota l'atapeïda boxeda del barranc; després s'enfila entre agulles i pins magnífics, i continua avançant entre pujades i baixades, a la recerca del pas més segur.

De sobte, un fort pendent tot cobert de pinassa relliscosa ens anuncia la proximitat de l'obstacle final. Davallant amb compte, s'arriba a prop de la part superior del cingle, alt d'uns quaranta metres, amb una alzina al capdamunt, per donar moral. Una savina facilita el flanqueig curt que ens permet arribar a l'alzina, lloc on hi ha lligada la cadena que ens ajudarà a baixar el fort pendent. El descens no és

difícil (III*), però cal parar compte a utilitzar les preses de l'aresta i no perdre peu, per no pendolar. És aconsellable usar una corda de seguretat.

Tot seguit es fa cap al riu per pendents de grava, on creix un magnífic teix, i més avall hi ha la cadena que marca l'inici del camí del Romeret, venint de la font del Teix.

La durada d'aquest recorregut és d'uns trenta a seixanta minuts, segons el grup i la tafaneria de cadascú. Per variar, es pot retornar per l'interior del congost, aigües avall fins a l'inici del camí, quan el nivell de les aigües ho permeti. El millor temps per a trobar-lo sec és de maig a setembre, però, si no, es pot passar nedant. Són uns vint minuts emocionants, sobretot si hi ha tro-nada, amb el ressò que s'enfila per

*Una vista de les agulles del Parrissal, per on passa el camí del Romeret.
Foto: K. Carreté.*

aquestes parets que es perden allà dalt, on quasi s'ajunten per privar-nos de veure el cel. El pas del Romeret és, sens dubte, el passeig més insòlit de tot el Port, malgrat la curta durada del recorregut. Afanyeu-vos a visitar aquests meravellosos paratges abans que els inevitables destructors els facin malbé.

Écrins 89

Mark Grossmann i Camps

A principis de l'any 1989, durant les vacances de Nadal, els vocals de jovent de la Secció de Muntanya vam veure com prenia força una idea que des de sempre ens havia il·lusionat: organitzar una ruta d'alta muntanya pels Alps, una ruta d'iniciació, una ruta que servís per a tenir contacte amb una altra dimensió de l'alpinisme, una dimensió molt més gran que la del nostre estimat Pirineu.

Cada any, a l'estiu, «jovent» organitza la seva activitat principal, unes vegades amb molt bon temps, o xops fins al moll dels ossos unes altres. Ara bé, mai fins enguany no hi havia hagut la possibilitat de muntar més d'una acció alhora.

Però aquest any començava diferent i amb millors perspectives. Si dividíem el nostre equip de monitors, tindríem la possibilitat de coordinar dues activitats paral·leles. I ben segur que tindríem participants, nois i noies (penseu que per Setmana Santa ens vam aplegar cinquanta al refugi d'Amitges!). Així que aquest any semblava el moment oportú per a diversificar la nostra oferta.

No és fàcil localitzar una zona per a fer-hi una ruta amb joves com a cursestistes. Ens calgué força temps per a trobar-la, potser perquè érem una mica massa exigents: calia que es trobés a prop de Barcelona, accessible en transports públics, amb una bona xarxa de refugis, amb cims atractius per a tot-hom i, sobretot, que fos «diferent» del Pirineu.

Un dels indrets que complia totes aquestes condicions era el massís francès dels Écrins, un magnífic parc natural a 80 km de Grenoble, entre aquesta ciutat i Briançon.

Tenir un lloc on fer una ruta de deu dies de durada ens esperonà a enllestir el projecte. Ens calia, a més a més, demanar un ajut econòmic especial a la direcció del Centre, perquè amb el nostre pressupost no podríem cobrir les despeses. Vull remarcar que vam trobar la junta gran molt receptiva i, en pocs dies, vam tenir-ho tot a punt, de tal manera que el dimecres 5 de juliol de 1989, deu nois i cinc monitors sortírem cap a La Bérarde, un petit enclavament just a la línia de demarcació del parc natural.

Nou mil pessetes i divuit hores de paciència són necessàries per a anar de Barcelona a La Bérarde en autocar de línia regular, i encara que la il·lusió empeny, el viatge es fa força, força pesat.

Ara bé, un cop allà, torna de seguida l'alegria. El paisatge imposa ja des del poble estant, a 1.770 m. A banda i banda, s'obren dues valls glacials i els cims s'enfilen fins als 4.000 m. Quatre mil metres! Fer un quatre mil sembla fantàstic!!

D'aquesta manera, amb el cap ple de trons, vam fer la primera jornada, suau: de La Bérarde al refugi Temple Écrins (2.450 m); hi ha dues horetes de camí fitat. Un cop hi arribem, ens toca confirmar la reserva i demanar el so-

par. I mentre ens esperem, ja veiem els primers isards i les primeres marmotes, grosses com llebres i molt simpàtiques. Això a part, ens atrapa la primera ploguda. Mala sort amb el temps!

El segon tram és un recorregut d'enllaç força llarg. Del refugi Temple Écrins al refugi Glacier Blanc, i només sortir ens toca desplegar els anoracs. Vent fort i ruixats cada vint minuts: et mulles i t'eixugues amb l'escalfor de l'esforç, i et tornes a xopar... i així anar fent, que la muntanya també pot voler dir pluja.

Per a arribar al coll de la Temple (3.222 m), ja ens cal treure piolets. És l'hora de despertar el material que carreguem i començar a practicar. Des del coll, si la nuvolada ens ho permetés, veuríem un dels braços del Glacier Noir, al qual accedim per una canal d'orientació SSE, molt descomposta. Un cop a baix a la glacera, progressem ben arrambats a mà esquerra per tal d'evitar les fondes esquerdes de gel blau, que molts de nosaltres hem vist molt rarament. En acabar la glacera ens espera un altre paisatge desconegut, format per tones i tones de pedres mal posades, inestables, sobre metres i metres de fondària de gel negre i mil·lenari: és la morrena glacial.

Per al tercer dia tenim en programa el cim Montagne d'Agneaux (3.646 metres), un cim fàcil i amb molt bon panorama perquè és el més alt de la zona. Per a ascendir-hi, ens toca anar a dormir abans que les gallines i llevar-nos negra nit. Sortir i enfilars vers el coll de Monétier. De moment el temps es manté suportable. A l'última pala de neu abans d'arribar al coll ens calcem els grampons, no tant per les exigències de la neu, sinó perquè tots els altres amb qui fem camí ja els porten des de fa estona. És ben cert que els francesos tenen tot un altre estil de fer muntanya!

Cada dos per tres ens aturem a fer fotografies, i xano-xano arribem al coll. Des d'aquí, per l'altre vessant, guanyem altura fins a la cresta que porta al cim. Dissortadament, no encertem el pas senzill i ens trobem abocats a un díedre una mica sobreplomats, que ens obliga a encordar-nos en pujar i a muntar un ràpel a la baixada. Això sí, la vista del Pelvoux (3.946 m), del

*Vista del refugi dels Écrins (3.170 m)
i de la coma del Glacier Blanc.*

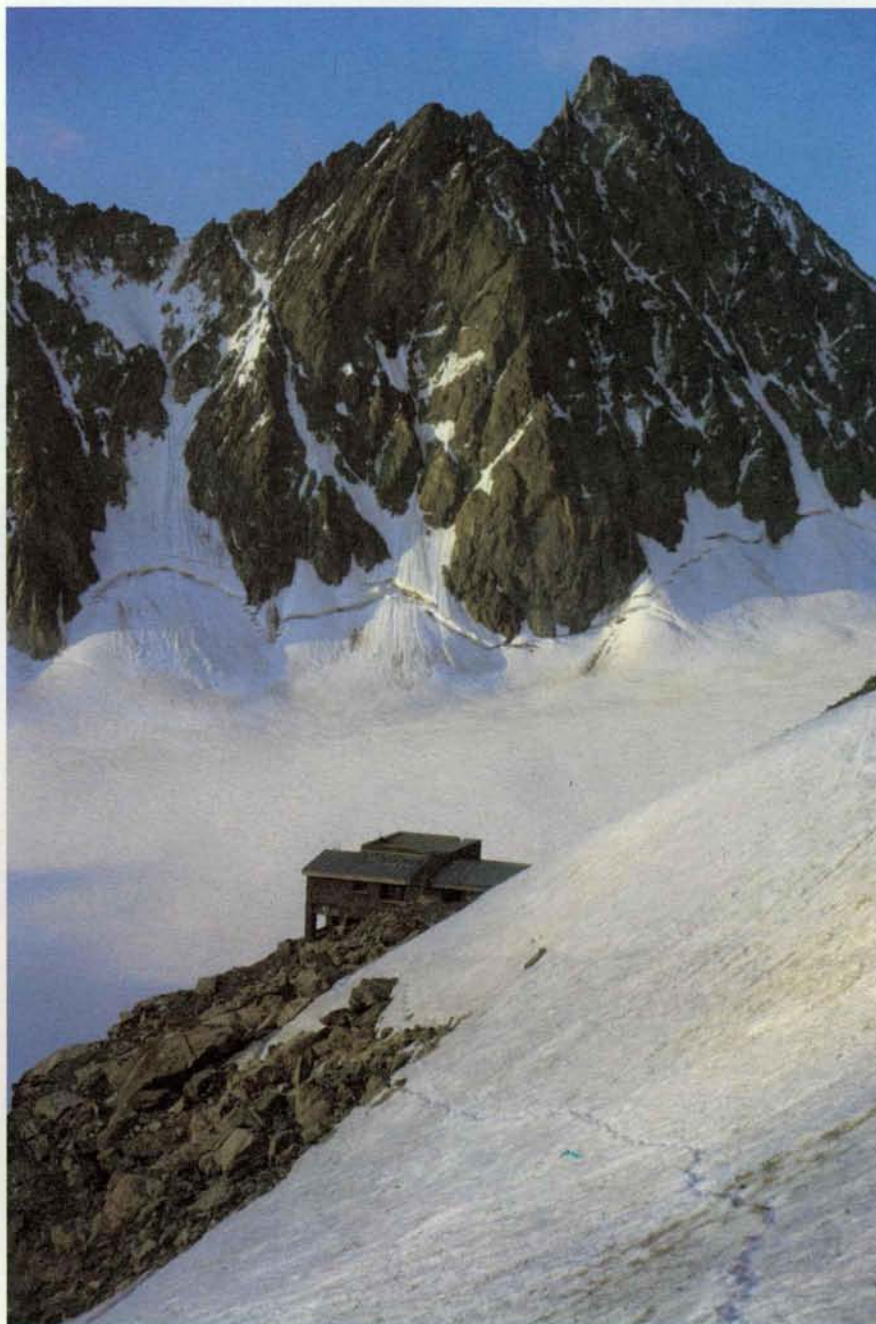
Foto: M. Grossmann.

Glacier Blanc i de la barra dels Écrins (4.101 m) és imposant. Dediquem uns quants minuts a prendre el sol i desfem el camí cap al refugi. Dormir una estoneta, menjar una mica, muntar la motxilla i avançar dues hores més per la glacera fins al refugi Écrins (3.170 m). La reserva de places en aquest refugi és absolutament obligatòria, si no voleu apuntar-vos un bivac a 3.000 m. Sopar i somiar la ruta de l'endemà, la qual ens durà als 4.015 m del Dome de Neige, tot seguint una traça molt trepitjada que de principi, corre paral·lela al replà de la gelera.

En trencar el dia ja som al coll dels Écrins (3.367 m), on canviem els pals d'esquí pel piolet i ens posem els grampons i el talabard: és el ritual de l'alpinista que ha acabat la marxa d'aproximació i es disposa a començar l'ascensió. El temps és magnífic, l'ànim general molt bo, i les dimensions del paratge enormes. Al cim del Dome, s'hi puja zigzaguejant entre les esquerdes, amb una marcada tendència a decantar-se cap a l'est, i, un cop situats sota la vertical de la Barra, fent un llarg flanqueig cap a l'oest. Com que coincideix que és diumenge, ens cal fer cua i demanar tanda per a arribar a dalt, però s'ho val de veritat.

Així ja tenim un quatre mil a l'esquena, cosa que cal celebrar. Llàstima que durant el descens cinc francesos van caure dins d'una esquerda. Això realment et toca la fibra sensible. Són tres hores de restar immobilitzat en un indret de la muntanya veient com dos helicòpters i una desena d'homes s'esforcen de valent intentant rescatar els companys accidentats. A la fi ho aconsegueixen. Encara són vius, però poca cosa més. És un toc d'atenció per a tots nosaltres: cal anar amb molt de compte!

De totes maneres, hem de continuar la nostra ruta, la qual ens porta al cim del Neige Cordier (3.613 m), i per la

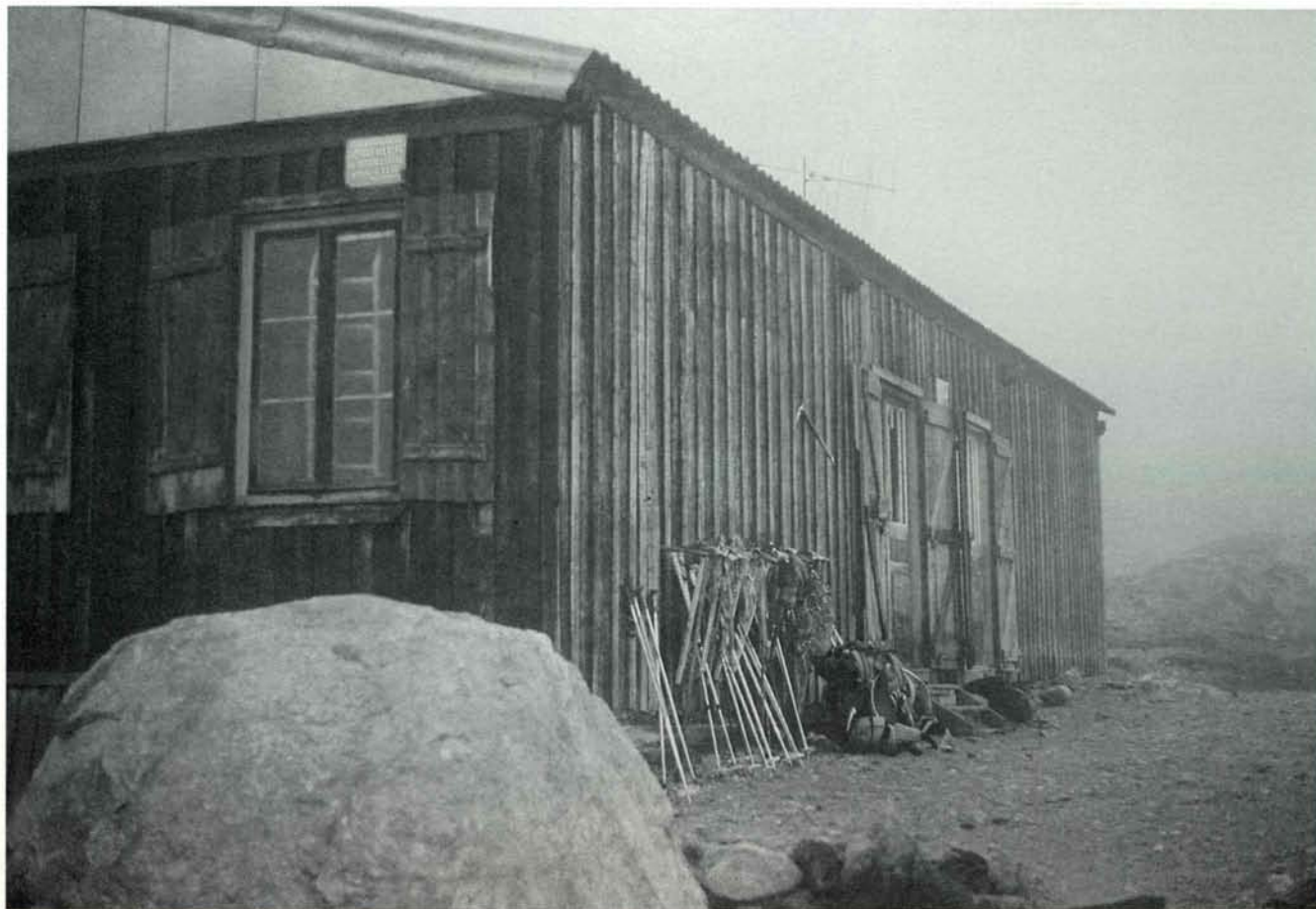

carena i la bretxa de Plate des Agneaux (3.217 m) a la morrena, al GR 57 i al refugi Villar d'Arene. Això que sobre el mapa sembla factible, es complica fins al límit quan la boira ens envolta i és tan intensa que amb prou feines arribem a veure el de davant de la pròpia cordada, quan la bretxa amaga un *coulloir* de 300 m i de 50 graus, i quan el mal temps s'intensifica.

Sorpresa, massa sorpresa. Renoi, quina bretxa!

Amb la intenció de fer-la més factible muntem seixanta metres de descens en ràpel i, tot just quan comencem a

davallar, cau el primer llamp a la cresta, ben a sobre nostre. Tot retruny. Rodolen pedres. Nervis i cares esverades. Cal afanyar-se, i tot i això triguem dues hores llargues a sortir del mal pas, i en aquest interval quatre llamps més toquen la muntanya. És a dir, per cinc vegades tot vibra i per cinc vegades cauen pedres. És una experiència difícilment descriptible, però que, gràcies a Déu, ja és anècdota, una anècdota que va acabar en arribar al refugi: érem quinze personatges sense res que fos sec; senzillament: anàvem molls fins als ossos. Sort que l'endemà era dia de

descans i vam poder recuperar-nos i eixugar el material. Quedarà el record d'una bretxa difícil, sobretot a causa de les condicions meteorològiques i de la neu, però que és l'únic pas accessible per a canviar de vall.

Un cop fet el dia de repòs, arribàrem al refugi Adèle Planchard (3.173 metres), on no havia passat cap català des de l'any 1982, i l'endemà pujàrem la Grande Ruine (punta Brevoort, 3.765 metres), que és un excepcional mirador dels Alps: Mont Blanc, Matterhorn, Monte Rosa, la Barra... A la Grande Ruine, s'hi puja sense dificultats en poc més de dues hores, per la qual cosa, un cop fet el cim, tenim encara moltes hores, avinentesa que aprofitàrem per a practicar caigudes de cordades i com aturar-se encordats i sense encordar. Molt interessant i molt útil, de veritat.

Per aquestes dates, ja només ens restava l'última etapa de la travessia, és a dir, passar el coll de la Casse Déserte (3.484 m) per a finalitzar en el refugi Chatelleret, on la darrera nit mantinguérem una formidable batalla

nocturna de coixins, deu contra cinc, celebració anticipada de la fi de la travessia. Abans, però, el pas de la Casse Déserte, el qual fa honor al seu nom, ja que poca gent hi transita, i que una altra vegada resultà ésser força dret, sobretot a la banda de Chatelleret. De totes maneres, la neu estava en molt bones condicions, cosa que facilitava notablement el pas.

És l'hora de fer balanç. Malgrat el mal temps i els incidents mèdics (des de mals de cap a desmaís, passant per voltadits i conjuntivitis), el balanç és francament positiu, i el servei en els refugis, francament bo. De fet, el mal temps no es pot predir, i les lesions es poden pal·liar amb una bona farmaciola (m'agradaria que la qüestió de la farmaciola fos el tema d'un proper article).

La travessia ja s'havia acabat. Però encara no érem a l'autocar de tornada a Barcelona, que en Lluís i jo ja comentàvem altres cims i altres valls per a futures travesses. És la flama de la il·lusió i el somni que s'encén una vegada més...

El refugi Villar d'Arene i el mal temps.

Foto: M. Grossmann.

Monitors: Lluís Català, Albert Ferrer, Mark Grossmann, Pedro Martínez i Jordi Roca.

Participants: Oriol Abram, Carles Alemany, Jordi Armengol, Marc Azcona, Lluís Checa, Jordi Planas, Ignasi Ribalta, Marc Sabadell, Oleguer Serra i Josep M. Truñó.

BIBLIOGRAFIA

IGN, *Carte touristique* núm. 241 (*Écrins*), escala 1:25.000.

O. GUMUCHIAN i C. MESTRI, *Guide des Écrins et haut Dauphiné*, Edicions Didier & Richard, ISBN: 2-7038-007-X.

Everest, sis anys més tard

Lluís Belví i del Río

El 14 d'octubre de 1988, exactament sis anys més tard de la trista data en què Oscar Cadiach i Xavier Pérez-Gil renunciaven a l'Everest quan tan sols els mancaven 350 metres per a assolir el cim i en el descens el xerpa Nima Dorje perdia la vida, un altre equip, format per Nil Bohigas, Lluís Giner i Jerónimo López, acompanyats pels xerpes Ang Rita i Nima Rita, ens donava la immensa satisfacció d'aconseguir el cim de la muntanya més alta de la Terra.

Precisament havia estat per casualitat també un 14 d'octubre; aquesta vegada la sort no ens va girar l'esquena. Per als organitzadors de la primera expedició de l'any 1982 era en certa forma saldar un compte pendent amb aquesta mítica muntanya, per als alpinistes incorporats a l'equip del 1988 era la sort d'anar per primera vegada a l'Everest i aconseguir el cim. Revisant una mica la història d'aquesta muntanya, ens adonem que són pocs els equips afortunats a assolir el cim en el primer intent. En aquest cas nosaltres no havíem estat l'excepció i, precisament en la segona oportunitat, havíem pogut situar cinc homes dalt del cim.

Ara que ja han passat una colla de mesos des d'aquell 14 d'octubre, faig una mirada enrera respecte al que ha estat la nostra aventura a l'Everest, una aventura que realment s'inicia l'any 1980, amb l'obtenció del primer permís, i que per a nosaltres no acaba fins a la publicació del llibre. És a dir, quasi nou anys de la nostra vida, temps que ens ha permès observar els canvis

d'un país tan interessant com és el Nepal i també l'evolució tant dels xerpes com dels nostres alpinistes, un temps que evidentment ens ha fet evolucionar a tots.

Possiblement, si l'expedició del 1988 no hagués comptat amb l'experiència del 1982 també hauria tornat a casa sense el cim, a causa de les dificultats tècniques pròpies de l'aresta Oest, ja que també en aquesta ocasió varem patir la mort d'un company nepalès. Si l'any 1982 era el xerpa Lhakpa Tsering qui moria quan es trobava al camp II, en aquesta darrera expedició era el *newar* Narayan Shrestha, el company que moria víctima d'una allau en el camp III. Aquestes dues morts varen condicionar de forma decisiva el calendari que ens permetria assolir el cim seguint l'aresta Oest.

L'any 1982 ens varem proposar continuar i el fort vent i el fred de la tardor a l'Himàlaia van ser més forts que la nostra voluntat i ens varem veure forçats a renunciar al nostre objectiu. La repetició de la història a l'aresta Oest aquesta vegada ens va aconsellar no centrar-nos exclusivament en l'intent a l'aresta i intentar també la ruta del coll Sud. La ruta era ja la clàssica que varen seguir l'any 1953 els llegendaris Edmund Hillary i el xerpa Tensing Norgay.

En un primer moment els homes destinats per la direcció tècnica de l'expedició eren Nil Bohigas i Sergi Martínez. Aquests dos alpinistes intencien seguir la cascada de glaç del Khumbu, la comba Oest, la paret del

Lhotse i, assolint el coll Sud, atacar el cim un dia en què el fort vent de l'Everest permetés avançar prou per a assolir el cim a una hora prudencial i fer el retorn al coll Sud o al camp III sense córrer cap perill.

També teníem la confiança que la tasca d'aclimatació, i la instal·lació de campaments i cordes fixes al llarg de l'aresta Oest ens possibilitarien intentar també el cim per aquest bell i difícil itinerari, principal objectiu de la nostra expedició. Joan Ribas, Jerónimo López, Lluís Giner i els xerpes Ang Rita i Nima Rita es trobaven perfectament aclimatats i amb possibilitats d'intentar un atac al cim. Per no abaixar la seva moral, que en aquells moments era alta, malgrat haver patit la mort de Narayan Shrestha, no era conegut per ells l'intent que anaven a fer els seus companys Nil i Sergi pel coll Sud.

Una vegada més el mal temps i el fort vent ens obligava a replegar-nos al coll de Lho; la gran quantitat de neu caiguda durant tres dies de mal temps ens obligava a posposar un atac que ja no duríem a terme. En un altre període de mal temps, una expedició francesa dirigida per Benoit Chamoise també s'havia vist obligada a replegar-se al camp base de la cara nord de l'Everest pel vessant tibetà. L'únic alpinista que va desistir de baixar i que tenia encara esperances d'aconseguir el cim, Michel Parmentier, era trobat dies més tard per Joan Ribas i els xerpes Ang Rita i Nima Rita.

Un cop tots els components de l'expedició que es trobava a l'aresta Oest varen trobar-se al camp I, va ser el moment de notificar i comentar la possibilitat que l'expedició no es jugués el cim a una sola carta i que probablement un intent pel coll Sud tindria més possibilitat, perquè és un itinerari menys exposat al fort vent que durant les tardors acostuma a ser principalment intens a l'aresta Oest. Aquesta notícia en certa manera ens va fer discutir i reflexionar a tot l'equip, ja que, fos qui fos l'equip triat i la ruta a seguir, era ben cert que sense el suport de la resta dels components de l'expedició l'èxit es podria veure compromès a les mínimes dificultats, i també era ben cert que els homes que més havien lluitat i treballat per intentar assolir el

*Altar d'oracions situat en el campament base (5.350 m).
Foto: Antoni Llasera.*

cim per l'aresta Oest també havien de tenir la seva oportunitat.

Tothom era conscient que no sempre es té l'ocasió de participar en una expedició a l'Everest.

Finalment, tots vàrem arribar a la conclusió que el millor seria situar els homes en aquells moments més ben aclimatats i amb més garanties de fer el cim per la ruta del coll Sud. Tot aquest seguit d'esdeveniments i decisions s'anaven prenent d'una forma molt ràpida i a la vegada seguint negociacions, tant amb les autoritats esportives nepaleses situades al Ministeri de Turisme a Kàtmandu, com amb els equips alpinístics implicats a la ruta del coll Sud, l'equip nord-americà i el francès d'Antenne 2.

Acordàrem que els nostres alpinistes podrien intentar el cim amb ells.

El vent va continuar també essent el principal enemic per la ruta del coll Sud. Va destrossar les tendes dels camps I i III, així com algunes del coll Sud. Això va obligar a fer l'ascensió utilitzant únicament els camps II i IV.

El 14 d'octubre sortien del coll Sud Jerónimo López, Lluís Giner, Nil Bohigas, Sergi Martínez i els xerpes Ang Rita i Nima Rita, conjuntament amb l'equip francès d'Antenne 2, amb l'esperança d'assolir el cim i poder retransmetre imatges televisives des del sostre del món. Al cap de poc temps d'haver sortit, els components de l'equip francès varen trobar els cossos dels germans xerpes que la jornada anterior havien acompanyat Serge Koenig fins al cim. Un d'ells havia caigut

en el descens, probablement víctima del cansament propi de l'ascensió. Com que no tornava, el seu germà el va anar a buscar i, estranyament, també va caure, de manera que una vegada més la muntanya cobrava el seu tribut. El cop era tan fort que els francesos optaven per renunciar al cim. El nostre equip, mentalitzat que ja no es podia fer res pels infortunats xerpes accidentats mortalment, va continuar l'ascensió.

Problemes amb l'oxigen i amb la vista van impossibilitar que Sergi Martínez pogués anar amb els companys fins al cim i optés per esperar-los en el cim Sud, tan sols a uns 120 metres del cim principal.

A les 12,55, hora del Nepal, per ràdio, Jerónimo López ens comunicava la notícia i l'emoció que se sent quan es té la possibilitat de petjar el sostre del món, un cim que havia estat l'esforç de tants i tants homes i col·laboradors.

Realment, en aquest moment tots anaven passant per la meua ment com si fos una moviola, des d'aquells que van creure en nosaltres l'any 1982 fins als que havien fet possible l'expedició de l'any 1988, especialment Ramon Ollé, president d'EPSON, STI, S.A., l'empresa que ens va donar el suport moral i econòmic necessari per a fer realitat el repte d'un somni, que el 14 d'octubre de 1982 no va poder ésser i precisament sis anys més tard era una realitat que ens acompanyarà a tots la resta de la nostra vida.

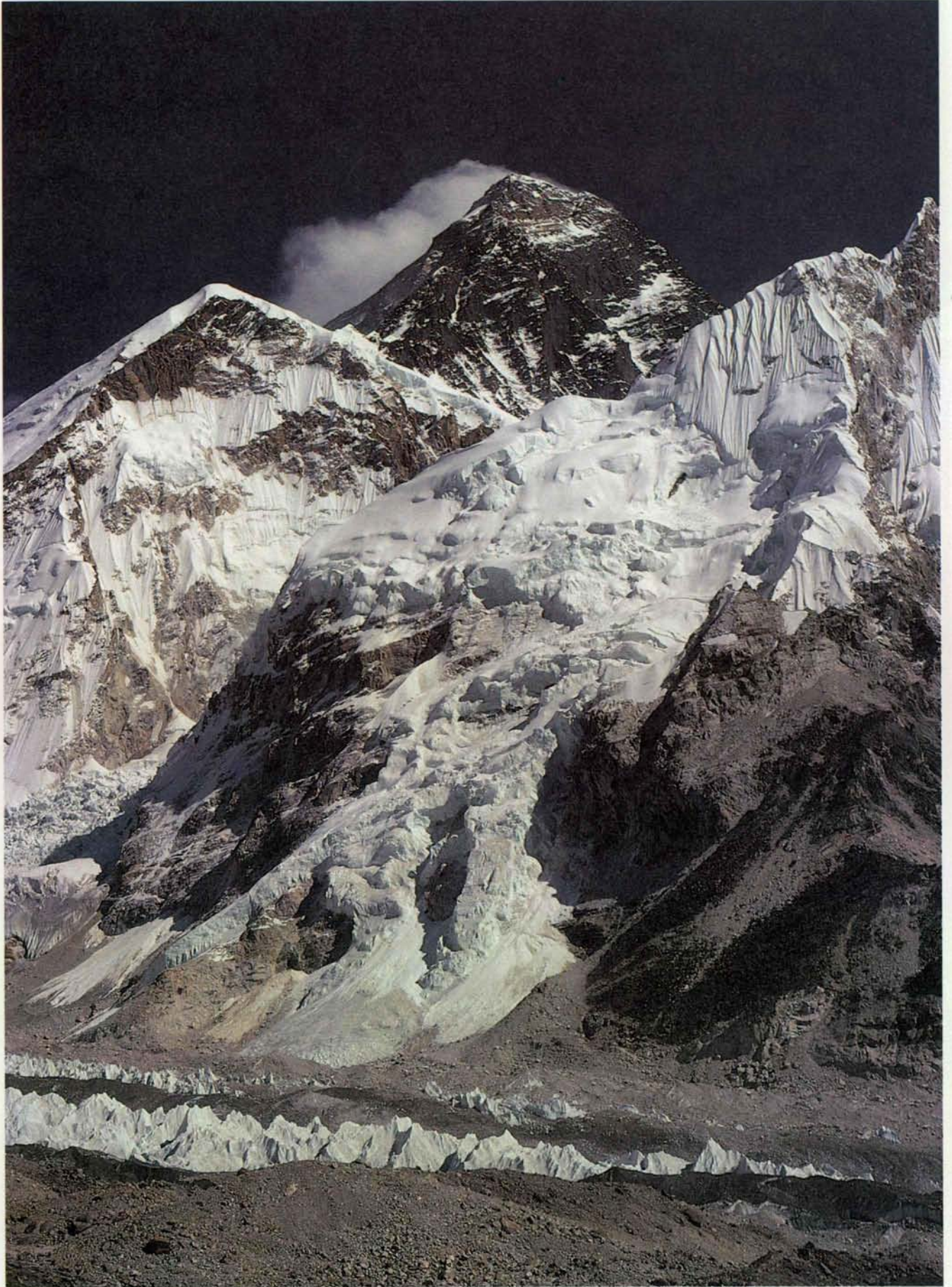
Com a cap de l'expedició vull donar les gràcies a tots els expedicionaris i xerpes que van participar en les dues expedicions, així com dedicar un especial record als companys nepalesos que van perdre la vida en aquesta muntanya intentant fer realitat el nostre somni: Lhakpa Tsering (27-IX-1982), Nima Dorje (14-X-1982) i Narayan Shrestha (22-IX-1988).

*Camp II (6.750 m).
Foto: Alfons Valls.*

*L'Everest (8.848 m).
Foto: Jaume Altadill.*

MUNTANYES DEL MÓN

El cim de l'Everest

Jerónimo López i Martínez

camp III. I, efectivament, als darrers trams de la paret del Lhotse i vorejant l'esperó dels Ginebrins, bastants francesos i xerpes retrocediren.

Els nostres xerpes Ang Rita i Nima Rita s'havien unit a nosaltres quatre al camp II i tots sis vam aconseguir arribar al coll Sud. Els francesos ja hi tenien instal·lada la tenda i nosaltres hi plantàrem la nostra a uns cent metres de distància, en un lloc un xic més bo,

Érem al coll de Lho quan des del camp base ens van comunicar la possibilitat d'unir-nos als francesos de l'expedició que transmetien en directe per TV per a Antenne 2 i TV3 i que intentaria arribar al cim els dies vinents.

En Sergi Martínez i en Nil Bohigas, que feia dies que s'anaven refent al camp base, iniciaren l'ascensió conjuntament amb els francesos el mateix dia que en Lluís Giner i jo fèiem ràpel des del coll de Lho. Vam dormir al camp base i l'endemà, molt d'hora i molt carregats —ja que no teníem campaments instal·lats en aquesta ruta i no hi havia xerpes disponibles per a acompanyar-nos—, entràvem al laberint de la cascada de glaç. Realment és un lloc perillós i confiàvem que només hauríem de passar-hi aquesta vegada i a la baixada. Aquella tarda vam arribar al camp habitual II (6.400 m) a la comba Oest, al peu de la cara sud-oest. Ens hi reunírem amb en Sergi, en Nil i els francesos.

LA PARET DEL LHOTSE I EL COLL SUD

La idea era sortir l'endemà al matí cap al coll Sud, però el vent fortíssim ens retingué allí tres dies. Finalment, el 12 d'octubre un grup nombrós sortia cap amunt, però prou que sabíem que tots no podríem pas resistir la dura prova de pujar els 1.500 metres de desnivell fins al coll Sud saltant l'habitual

Creuant la cascada de glaç del Khumbu amb la utilització d'escales d'alumini.

Foto: Josep Casanovas.

però que no podíem pas considerar protegit: és impossible de trobar un lloc mitjanament preservat del vent al coll Sud.

Vam anar arribant al coll per separat i enmig d'un vendaval insuportable. En Nil no va trobar la tenda, on hi havia en Lluís, Ang Rita i Nima Rita, i va passar la nit en una d'estripada que la rufa havia convertit en una cova. En Sergi i jo hi arribàrem de nit i sí que vam poder localitzar-la. Hi estàvem tan estrets i el vent era tan fort, que tots cinc vam passar la nit repenjats, sense treure'ns les botes, fonent aigua i sense ni tan sols treure els sacs de les motxilles.

És convenient de sortir del coll Sud cap al cim entre les dotze de la nit i les tres de la matinada, però amb aquell vent era una bogeria intentar-ho. Cap a les vuit ens vam reunir amb en Nil i vaig anar a parlar amb el francès que hi havia compartit el forat. En aquell moment Serge Koenig, Marc Galy i dos xerpes ja pujaven les rampes que dominen el coll Sud. Havien sortit tard i sense avisar-nos. Marc hagué de girar cua a mig camí i a la tarda vam veure Serge que retornava al coll després de fer el cim.

Vam muntar una altra tenda petita que havíem pujat i ens vam disposar a passar la segona nit al coll Sud.

EL DIA DEL CIM

Ens vam llevar pels volts de dos quarts de dotze de la nit, vam beure alguna cosa i vam preparar l'equip. Totes aquestes operacions dins de la tenda foren molt laborioses. El vent era molt fort i algun va arribar a posar-se els grampons dins de la tenda.

Qui vulgui pujar a l'Everest per aquesta ruta ha d'estar disposat a sortir del coll Sud encara que faci vent. Si espera que no bufi, és més que probable que no hi pugui mai. A més, cal tenir en compte que una mica més amunt hi ha uns esperons que ofereixen una certa protecció.

Un francès, un dels seus xerpes i Lìdia, una neozelandesa, s'uniren a nosaltres. En la negror de la nit només es destacaven les llums de les nostres llanternes frontals, que tintinejaven com nosaltres a causa de les ràpides ràfegues del vent. Eren dos quarts de tres de la matinada del 14 d'octubre.

Cim de l'Everest des del cim del Kala Pattar (5.450 m). Foto: Jaume Altadill.

Feia una hora que pujàvem quan, de sobte, Ang Rita, que anava un parell de passes davant meu, es va aturar en sec i em va dir que hi havia un home mort. Agafant-me pel braç, es defensava posant-me entre ell i el cos caigut al vessant.

El cos sense vida anava descalç (!) i sense guants, i a les roques i a la neu properes hi havia senyals de la seva caiguda. La impressió va ser molt forta, però no hi podíem fer res. Continuàrem pujant tot mirant d'esborrar aquella imatge de la nostra ment. Més tard vam saber que els dos xerpes, que eren germans, havien pujat amb Koenig al cim el dia abans, havien caigut tot baixant-ne i havien mort. El francès i el xerpa que venien amb nosaltres, una mica ressagats, se'n tornaren quan trobaren els cadàvers.

Començà a fer-se de dia darrera el massís del Kanchenjunga i l'esvelta pi-

ràmid del Makalu s'anà il·luminant mentre anàvem guanyant altura lentament però contínuament, sense parades llargues. Vam arribar a la cresta que limita la cara est i per la qual es puja a l'avantcim Sud. Hi vam haver d'extremar les precaucions davant les ràfegues que ens sotraguejaven d'una manera alarmant quan no teníem clavats el piolet. La neu dura era còmoda per a pujar, però perillosa en cas de caure.

Cap a les nou del matí vam parlar amb el camp base pel radiotelèfon. Érem a uns 8.500 metres i jo no dubtava que arribaríem al cim si el vent no augmentava.

DE L'AVANTCIM SUD AL CIM

Al cap d'un parell d'hores tots sis vam arribar a l'avantcim Sud, a 8.748 metres. En Sergi tenia problemes feia estona i a l'avantcim es va trobar més malament, però el cim més alt del món era allí dalt, davant nostre, separat només per una aresta de 600 metres de longitud i 100 de desnivell. Decidir de baixar, com li vam recomanar, és dur quan s'ha treballat tant com ell ho ha-

via fet, ara en aquesta ruta i abans a l'aresta Oest. Ell volia continuar, però el seu aparell d'oxigen s'havia glaçat i funcionava malament. Jo volia que en Sergi pugés i, com que em trobava bé de forces, li vaig donar el meu equip d'oxigen. Suposava que així podria continuar o bé tornar-se'n. Així que l'hi vaig haver donat, em va passar pel cap que podia ser que aleshores no pugés jo, que no resistís el xoc d'haver pres abans oxigen i ara deixar-lo. Vaig tenir una mica de por, però, d'altra banda, em tranquil·litzava pensant que fins llavors n'havia pres molt poc i a un ritme molt baix. La veritat és que no vaig pas notar cap canvi substancial i que vaig continuar pujant amb el mateix ritme, alleujat, a més, d'haver-me tret uns set quilos del damunt. Haig de dir, però, que a partir d'aquell moment vaig tenir més fred.

Vam passar l'Esglaó Hillary, que, tot i que només fa uns sis metres i no és gaire difícil, pot ser un obstacle infranquejable si s'hi arriba molt just de forces. Aviat vam veure que en Sergi no ens seguia: s'havia quedat a l'avantcim Sud.

Tot deixant el fil de l'aresta a la dreta i evitant d'acostar-nos a la vora, vam

Ascendint per la ruta original de l'Everest. Al fons, la paret i el cim del Lhotse (8.511 m). Foto: Alfons Valls.

recórrer els darrers metres per les grans cornises que apunten cap a la cara est.

EL CIM DE L'EVEREST

Eren tres quarts d'una i en Lluís, en Nil, Ang Rita, Nima Rita i jo érem al cim de l'Everest. Era una cresta esmolada de neu, no hi apareixien roques com algunes altres vegades i no hi havia ni rastre del trípode que hi van deixar els xinesos; potser estava enterrat. Dues o tres ampolles d'oxigen buides i una canya, clavada a la neu pels nostres predecessors, era tot el que hi havia allà dalt. Feia vent i fred, però el dia era clar i la vista era magnífica en totes les direccions.

Gràcies al radiotelèfon, vam poder transmetre la notícia i la nostra alegria, a més de sentir la seva, als nostres

companys del camp base. També els vam dir que el salt en parapent que en Lluís i en Nil pensaven fer no era possible amb aquell vent tan fort. Els dos parapents que havíem pujat fins allí dalt ara eren una càrrega inútil.

Unes quantes fotos amb la meua màquina, ja que les d'en Lluís i d'en Nil s'havien gelat, i tot seguit vam començar el descens. Un descens que resultà terriblement dur, més encara que la pujada.

EL DESCENS

Quan vam arribar a l'avantcim Sud, hi vam trobar en Sergi a terra, sense forces, amb ceguesa a causa de l'altitud i amb la gola tan seca que només podia xiuxiuejar. Ens deia que notava que estava a punt de morir-se, que es moriria si el deixàvem allà. El vam lligar a nosaltres i en Lluís i jo vam anar fent-lo baixar assegurat mentre els dos xerpes portaven el pes. A la cresta ell hi havia de col·laborar, per bé que no s'hi veia, i pel vessant el deixàvem lliscar fins que la corda s'acabava. Així vam passar força hores, amb molt de fred, fins que prop de les nou del ves-

pre vam arribar en un estat lamentable al coll Sud. A la tenda trobarem en Nil, que s'havia avançat i, sense saber-ho nosaltres, havia sofert una caiguda de dos-cents metres que pogué ser fatal, en què perdé les ulleres i que li causà un cert atordiment i força masegaments.

Vam passar tan bé com vam poder la nostra tercera nit al coll Sud. L'endemà al matí l'estat d'en Sergi era molt dolent. A més, en Lluís tenia congelats els dits dels peus a causa del descens nocturn del dia anterior.

Entre les restes d'una tenda de l'expedició americana vaig trobar una ampolla d'oxigen i una careta. Les vam posar a en Sergi i, amb el regulador obert al màxim (8 litres per minut) i ell traient les últimes forces, vam poder fer la llarga travessia per l'esperó dels Ginebrins. Després vam continuar despenjant-lo de mica en mica, estirant-lo quan es clavava a la neu, ja que fins i tot va arribar a no poder-se moure. Un xerpa ens va pujar una ampolla d'oxigen i així vam aconseguir portar-lo fins al camp III, enmig de la paret del Lhotse. En Sergi, en Nil i jo hi vam passar una nit que crec que cap dels tres no oblidarà. Els altres baixaren al camp II;

Ascendint per la ruta original de l'Everest. Alfons, la paret i el cim del Lhotse (8.511 m). Foto: Alfons Valls.

en Lluís també, les congelacions del qual semblaven bastant serioses.

L'endemà al matí dos xerpes pujaren des del camp II i ens ajudaren a despenjar en Sergi fins al peu de la paret del Lhotse, on per fi respiràrem deixant-lo a les mans de Fredi, d'en Josep Lluís i de Steve, un metge nord-americà que, igual que els seus companys d'expedició, va tenir un comportament magnífic envers nosaltres.

Baixar en Sergi al llarg de la comba Oest, després d'una altra nit al camp II i per la cascada de glaç va ser molt laboriós i van haver d'intervenir-hi tots els companys disponibles.

En total foren quatre dies de descens inoblidables, un descens del qual restaran algunes seqüeles lamentables, però del desenvolupament i del resultat del qual crec que tots ens sentim orgullosos, més i tot que d'haver pujat a l'Everest.

Pic de Murrano (2.808 m). Travessia amb esquís a Aigüestortes (Alta Ribagorça)

Francesc Xavier Gregori i Pons

Recorregut per a muntanyencs esquiadors d'un nivell mitjà alt, amb trams pendents o passos oblligats, llargs recorreguts i desnivells considerables. Durant el recorregut poden presentar-se dificultats pròpies de l'alta muntanya hivernal.

En recollir i divulgar aquestes dades, queda ben lluny del meu propòsit fer l'exaltació de les magnificències muntanyenques i paisatgístiques que atresora aquesta contrada del nostre benvolgut i mai prou protegit parc d'Aigüestortes i Sant Maurici, i que són de tots prou conegudes.

El que pretenc és donar a conèixer una mostra de les variades possibilitats que ens brinda l'estratègic refugi de l'Estany Llong, sobretot a l'època hivernal i per a una travessia d'un sol dia, faceta aquesta que es prodiga poc entre els cada vegada més abundosos practicants de l'alta muntanya amb esquís.

Completa i interessant travessia que ens farà conèixer les amagades valls de Dellui i de Murrano, i la coma d'Estany de Reguera, que podem admirar des de l'enlairat pic de Murrano. De baixada i pel barranc de les Mussoles, completarem aquest bell recorregut que fineix per la riba esquerra del barranc del Muntanyó de Llacs en tocar el curs del riu de Sant Nicolau.

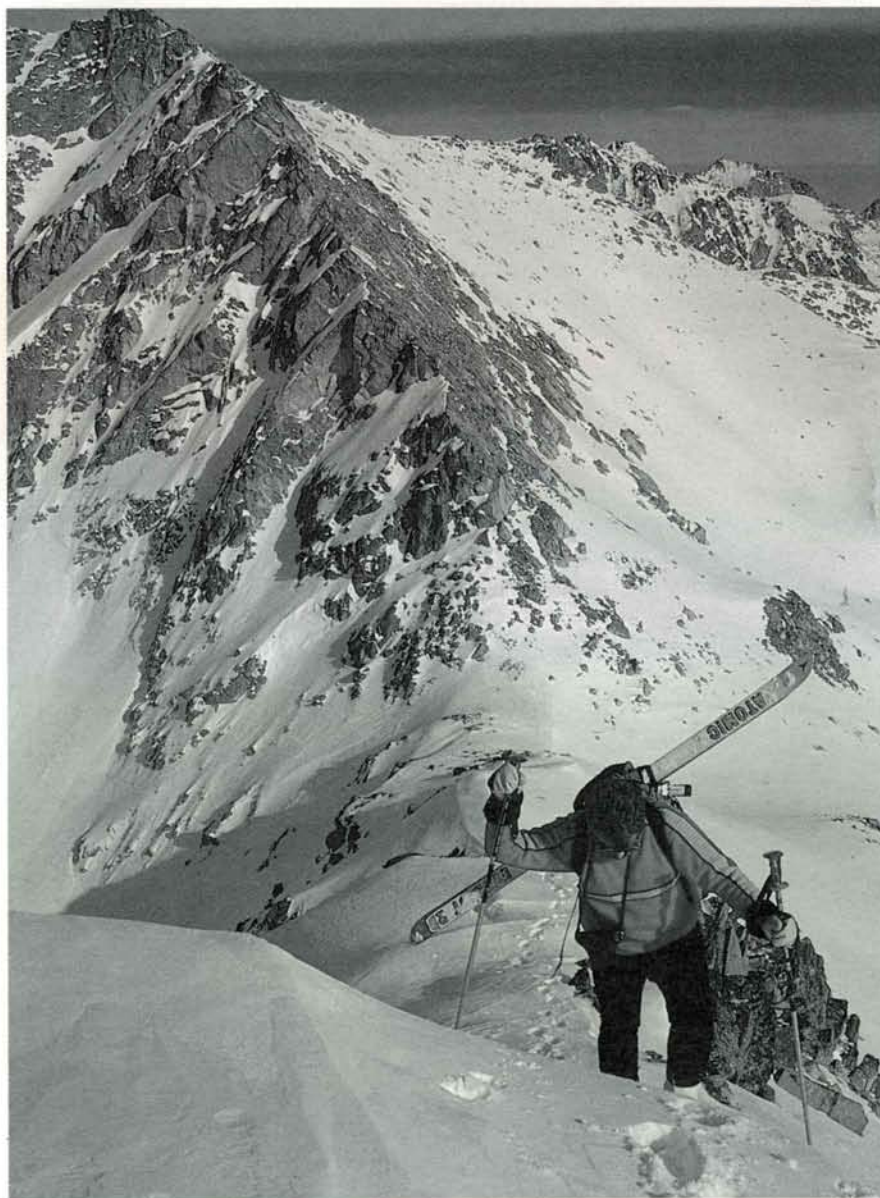
ITINERARI

Primer dia

Límit del parc (1.560 m), carretera-pista a Aigüestortes i refugi de l'Estany Llong (1.990 m).

Segon dia

Refugi de l'Estany Llong (1.990 m), estany de Dellui (2.351 m), estany de la Collada (2.460 m), estany de la Ribera (2.370 m), collada de Murrano (2.628 m), pic de Murrano (2.808 m),

El pic de Neriolo, pujant al pic de Murrano per la carena est.

Foto: F. X. Gregori.

coll de Reguera (2.684 m), estany de les Mussos (2.420 m), ribera de Llacs i carretera (1.750 m).

DESCRIPCIÓ

Primer dia

Del límit del parc (zona d'acampada) (1.560 m) sortiu per la carretera i sobrepasseu l'estany de la Llebre (1.610 m), fins a arribar al replanet que fa de pàrking a l'estiu (1.780 m).

A partir d'aquí l'itinerari ressegueix el traçat del camí-pista que s'endinsa vers el NE per la riba dreta del riu de Sant Nicolau, fins a arribar a l'indret anomenat prat d'Aigües d'Ací, on trobem tres passeres de troncs seguides; més endavant, al límit del bosc, un pal indicador ens assenyalà la proximitat del refugi de la Centraleta. Un altra passera ens duu a l'altre vessant, on tornem a trobar la pista que, resseguint-la, ens porta al refugi de l'Estany Llong (1.990 m).

Segon dia

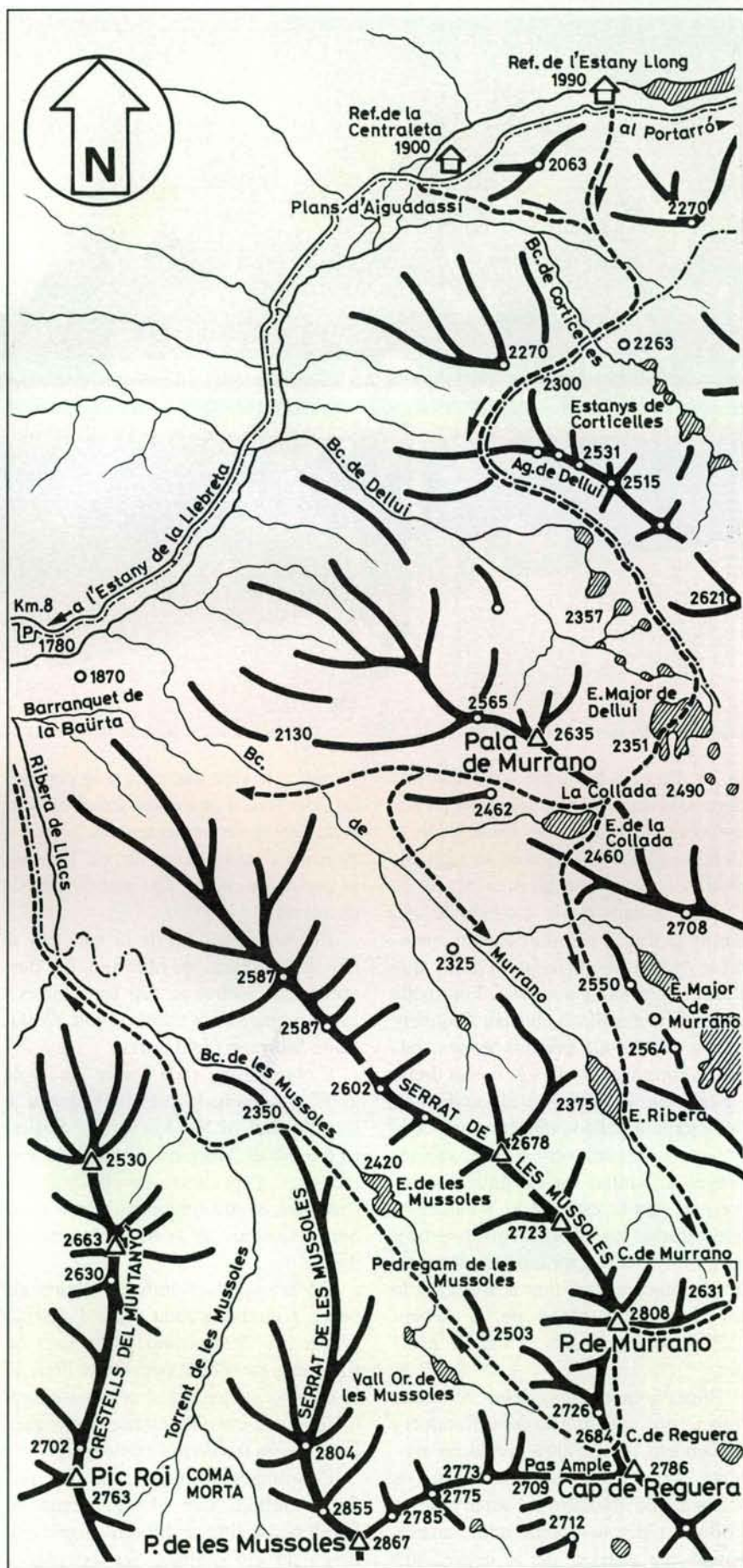
Sortiu del refugi a creuar la pista. Un pal indicador ens assenyalava l'inici de l'itinerari a Dellui. Enfileu-vos cap al S, per entre un bosc esclarissat, i guanyeu altitud cap al SE, per a creuar la coma de la Qüestió, que baixa dels estanys de Cortiselles. Enlairat davant nostre tenim l'horitzontal camí que ratlla el cingle del Cap del Bony de l'Obaga, aproximadament als 2.250 m.

Situats en aquesta cota, resseguiu-la girant a la dreta (SW). Enfront s'aixequen alteroses les parets de les agulles de Dellui. Continueu per entre blocs de granit mantenint la direcció SW, fins a accedir al llom de la carena —arbres aïllats— que es desprèn de la serra de Dellui (cota 2.300).

Des d'aquí enceteu un flanqueig un xic exposat fins a trobar de nou el ben treballat camí arrapat al bell mig del cingle que voreja la serra de Dellui i entra enlairat per la seva vall, que s'orienta ràpidament al SE, passant per sobre els estanys de la vall de Dellui.

Aquest tram del recorregut pot presentar-se un xic complicat segons la quantitat o l'estat de la neu, sovint endurent a primeres hores del matí.

Estany de Dellui (2.351 m). Creueu-

lo en direcció SW cara a la marcada depressió que s'obre a la carena (NW), després de la Pala de Dellui. De la Collada (2.490 m), baixeu uns quants metres i situeu-vos quasi a nivell de l'ovalat estany de la Collada (2.460 metres), des d'on remuntareu suau-ment fins a sobrepassar el llom que l'encercla per la vorera sud. Fora pells i inicieu la davallada en suau flanqueig fins a arribar als primers arbres, des d'on veurem, enfondit a la nostra dreta, l'estany de la Ribera i, al capdamunt de la vall, la collada de Murrano. Continueu el descens vers el sud, salvant petites dificultats en forma de barres rocoses, petits esperonets i canaletes que cal anar encadenant fins a sortir a un terreny obert. Continueu perdent altura a mig vessant fins a arribar a la capçalera de l'estany de la Ribera (2.375 m), situat dins la vall de Murrano.

Si per la quantitat o l'estat de la neu trobeu poc encertat aquest flanqueig descendent, que d'altra banda no presenta cap problema insalvable, és aconsellable retornar a l'estany de la Collada i per la vorera nord, anar a buscar per darrera de la cota 2.462

l'accés a la vall, que es fa mig per dins mig per fora d'una coma-canal emboscada fins aproximadament als 2.150 m. Aquesta opció allarga un xic l'horari, ja que cal afegir-hi 220 metres més de desnivell.

Remunteu pel llit de la vall fins al peu de la collada de Murrano. Els darrers trenta metres es fan força drets i cal carregar-se els esquís a coll. Collada de Murrano (2.631 m).

S'obre esbiaixada entre la cota 2.765, anomenada pic de Reguera o Neriolo Sud, al NE, i la carena després del pic de Murrano, al SW, i comunica les capçaleres de la vall de Cabdella, al sud (Flamicell), amb la de Sant Nicolau, al nord (Noguera de Tor).

De la collada i amb els esquís als peus, podem accedir vers l'oest al proper pic de Murrano, mitjançant un flanqueig ascendent per sota el llom de la carena, ja que en el seu recorregut integral presenta alternances de roques i neu que la fan de mal transitar.

Cim altament interessant que podríem definir amb el suat tòpic de «molt poc visitat a l'hivern», tòpic que fins i tot em permeto fer extensiu a

El pic de Cubieso —a la dreta—, des de la Collada (2.490 m) venint de la vall de Dellui. Foto: F. X. Gregori.

l'època estiuenca. És remarcable per la gran vista local sobre el cap de Reguera, el pic Neriolo i la coma d'Estany de Reguera, i l'allunyat Montseny de Pallars, així com per les enfondides valls que el flanquegen i l'abrupta configuració de la serra de les Mussoles que se'n desprèn cap al NW. La seva uniforme pala orientada al S també el fa mereixedor d'una visita.

Baixeu del cim cap al visible coll de Reguera (2.684 m). Si us sentiu forts, des del coll es pot pujar fàcilment al Cap de Reguera (2.786 m), salvant —sense esquís— els cent metres de desnivell que l'allunyen del coll.

La davallada cap al SW pel clot anomenat Pedregam de les Mussoles, dins la valleta de les Mussoles, no té cap altre secret que no deixar-se endur per l'eufòria d'èxtasi *esquístic*, per no quedar atrapats dins de cap de les peti-

tes fondalades que caracteritzen aquest tram del recorregut.

Deixeu, enfondit a la dreta, l'estanyol quasi invisible de les Mussoles (2.420 m), anant a cercar cap a l'oest i per damunt d'un llom esquixat de grossos blocs de granit (cota 2.350 m), el canvi de vessant, que se'ns presenta franc però penjat, per entre un bosc esclarissat, fins a accedir al pla que acull el curs del barranc de Coma Morta (aproximadament, cota 2.200). Aquesta serà la primera aigua corrent en què us podreu assadollar des de la sortida matinal del refugi; cal tenir-ho en compte (al cor de l'hivern, s'entén).

Creueu el torrent i baixeu una pala fins al replà de l'aiguabarreig del barranc de les Mussoles i del barranc de Coma Morta. Entreu al bosc mantenint el barranc de les Mussoles a la dreta mentre perdeu altitud. A la sortida del bosc ve per l'esquerra el curs del barranc del Muntanyó, creueu-lo i resseguiu aigües avall la ribera de Llacs fins a trobar un ample camí que cal seguir fins al pla del Sant Esperit; creueu el curs del riu de Sant Nicolau i, amb una petita remuntada, us situareu a la carretera, que resseguireu fins al vehicle.

Dsnivells

Primer dia: Des dels límits del parc (1.560 m) (zona d'acampada borda de Ramon): 430 m.

En anys de poca neu o avançada la temporada, és possible d'utilitzar els terrenys d'acampada, ja que essent al vessant solell, de seguida queden lliures de neu, encara que certes zones resten ben xopes.

Segon dia: Des del refugi de l'Estany Llong: 935 m.

Horari

Primer dia: de 2 h a 2.30 h.

Segon dia: de 7 h a 9.30 h.

Material especial

Grampons.

Època aconsellada

De febrer a mitjan maig.

Cartografia

Esterri d'Àneu (SGE) 1:50.000 sèrie L, núm. 181.

Montardo (Alpina) 1:25.000.

Aixoplucs

Refugi de la Centraleta (1.900 m),

situat a l'extrem N dels prats d'Aigües d'Ací i a molt poca distància de la passera de troncs que porta al refugi de l'Estany Llong. Té una capacitat de 16 places, amb tarimes de fusta a dos nivells. Hi trobem taula i bancs metàl·lics i una llar de foc raconera de ferro fos. L'aigua hi és molt propera.

Molt important: aquesta instal·lació resta tancada mentre el refugi de l'Estany Llong està en dates de servei.

Refugi de l'Estany Llong (1.990 m), situat al costat de la pista del portarró d'Espot, a 20 minuts del de la Centraleta. Té capacitat per a 53 places, amb matalassos i flassades. Servei de WC i dutxa a l'interior. Calefacció de caldera, generador elèctric i llar de foc. Lloc

Un xic enlairats per damunt de l'estanyol de la Collada -d'esquerra a dreta-, el serrat de les Mussoles i el Bony Blanc.
Foto: F. X. Gregori.

Vall de Murrano; a l'horitzó la collada homònima.

Foto: F. X. Gregori.

La vall de Murrano amb l'estany de la Ribera, des de la collada de Murrano (2.631 m).

Foto: F. X. Gregori.

per a cuinar. I, naturalment, servei de menjar i begudes.

Dates d'obertura hivernals: febrer: del 9 al 25; abril: del 6 al 22 (calendari 1990).

És llàstima que no estigui en servei al mes de març, encara que se'n pot gestionar l'obertura per a grups o cursos.

Aquest refugi depèn de l'administració del parc nacional i no cal ser federat per a fer ús de les seves instal·lacions.

Preus: sopar, 1.300 ptes.; esmorzar, 425 ptes.; dormir, 525 ptes.

Informació i reserves: Joaquim Merlos, telèfon 973-69 02 84, de Boí.

Notes

Aquesta excursió-travessia va ser feta pels companys Úrsula Willius, Josep Baqué, Albert Fuchs, Melitó Queralt, Josep Linares i el qui subscriu, tots del Centre Excursionista de Catalunya, durant el cap de setmana 10-11 de febrer d'enguany, quan extenses zones del Pirineu restaven orfes de neu. Les fotografies que il·lustren aquest treball són del mateix dia.

Des d'aquestes ratlles vull agrair les atencions de què fórem objecte per part de Joaquim Merlos, que en tot moment vetllà per la nostra bona estada en aquesta instal·lació. Gràcies.

Aquest relat forma part de les dades que s'estan recopilant des de fa alguns hiverns, per a ser publicades en forma de guia d'itineraris d'esquí de muntanya. Treball que comprèn tot l'àmbit del parc i àrees d'influència.

Aigüestortes i Sant Maurici, parc nacional?

Oriol Alamany, Josep del Hoyo i Miquel Rafa

Membres directius de la Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural (DEPANA)

El parc nacional d'Aigüestortes i de Sant Maurici va ser creat el 1955, amb una extensió de 9.851 ha, amb la finalitat de protegir una de les àrees més singulars del Pirineu pels seus valors estètics i biològics.

És format per les valls oposades dels rius de Sant Nicolau i Escrita, cada una d'elles amb una personalitat pròpia; la primera amb el famós paratge d'aiguamolls i meandres conegut amb el nom d'Aigüestortes, i la segona, al peu de l'imposant massís dels Encantats, amb l'estany de Sant Maurici. Ambdós paisatges són els símbols del parc, però si haguéssim de resumir en un únic punt el que millor defineix aquesta zona, sens dubte que el gran protagonista seria l'aigua. En efecte, aquesta regió, amb gairebé un centenar d'estanys d'origen glacial, és la zona lacustre més important del Pirineu.

La vegetació i la fauna són, lògicament, les pròpies de l'alta muntanya, capacitades i adaptades d'una manera admirable a les dures condicions ambientals. Les zones forestals són dominades pel pi roig, en les cotes més baixes, i pel pi negre i l'avet en les zones superiors, on comença el regne dels prats alpins, amb una espectacular diversitat de flora alpina, entre la qual destaquen nombroses espècies endèmiques del Pirineu. La fauna és també notable i el conjunt d'espècies escasses és un dels més ben constituïts del Pirineu. Potser l'animal més representatiu i conegut pels excursionistes és l'isard, que aquí és molt esguerp —a diferència

d'altres parcs nacionals, on és possible aproximar-s'hi sense dificultat—, a causa de la persecució que lamentablement sofreix per part de caçadors furtius ben organitzats, que aprofiten la guarda insuficient —esforçada i meritòria, d'altra banda— del parc.

De tota manera, aquest article no pretén pas parlar dels seus valors naturals, sinó de la seva complicada problemàtica de conservació.

Segons la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (UICN), un parc nacional es defineix com una àrea més o menys gran, on:

1) hi ha ecosistemes no alterats per l'ocupació o explotació humana, on les espècies animals i vegetals, la geomorfologia i els hàbitats tenen un especial interès científic, educatiu i recreatiu i/o els paisatges naturals són de gran bellesa estètica;

2) les màximes autoritats del país han pres mesures per a prevenir o eliminar l'ocupació humana en tota l'àrea, assegurant d'una manera efectiva el funcionament natural dels seus ecosistemes;

3) es permet l'entrada de visitants, en condicions especials, amb propòsits educatius, científics o recreatius. Ara bé, a diferència dels parcs naturals o regionals (com, per exemple, el del Cadí-Moixeró), on els aspectes recreatius poden ser prioritaris, en un parc nacional el turisme —permès i fins i tot fomentat—, ha de quedar sempre condicionat a l'objectiu principal, que és la total conservació dels ecosistemes.

Malauradament, des de la seva creació, Aigüestortes no ha estat mai un bon exemple del que hauria d'ésser un parc nacional.

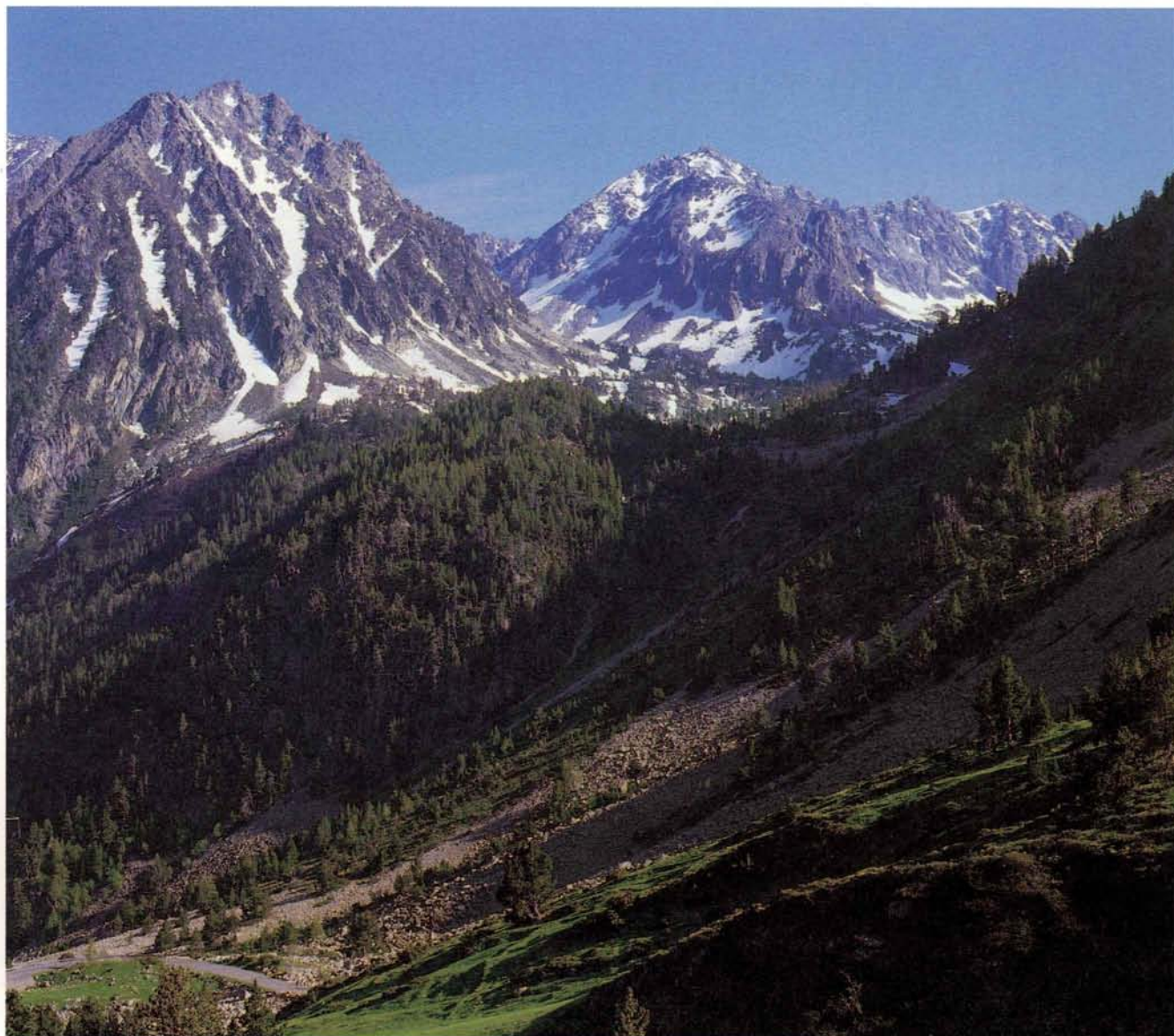
UN PARC NO RECONEGUT

La UICN no ha pogut reconèixer mai d'una manera oficial i a efectes internacionals Aigüestortes com a parc nacional, per les explotacions dels recursos naturals que s'hi realitzen. La pesca no va ser prohibida fins el 1987, mentre que la ramaderia tradicional es continua tolerant. Però, principalment, són els embassaments i aprofitaments hidroelèctrics —amb concessions vigents des d'abans de la seva declaració— els fets més inacceptables i que han modificat més profundament la morfologia i l'ecologia dels estanys i torrents. Les úniques alternatives per a millorar aquesta situació són o bé eliminar les estructures de ciment i retornar els estanys al seu nivell primitiu —cosa que seria la solució ideal, si bé les perforacions i connexions subterrànies dels estanys farien difícil la seva consecució—, o bé deixar definitivament estable el nivell dels estanys embassats, abandonant l'actual aprofitament dels cabals.

D'aquesta manera s'evitaria la repetició de casos com el de l'estiu de 1988, en què l'estany de Sant Maurici va ser buidat quasi completament. D'altra banda, l'enorme aflluència de visitants els mesos estiuencs fa necessari adequar i equipar eficaçment les zones més visitades i establir ràpidament unes reserves integrals en les zones més sensibles i valuoses per tal que algunes àrees quedin lliures de la influència humana.

PRIMERS PROBLEMES

L'any 1976, l'Administració central, a través de l'ICONA, proposa desqualificar la zona de l'estany de la Llebre per a fer-hi una urbanització. Sortosament, la pressió popular feta per moltes institucions catalanes, aglutinades i motivades pel I Congrés de Cultura Catalana i de la incipient DEPANA, va aconseguir que l'Estat es re-

plantegés la situació i evitar fer un pas enrera tan insòlit com negatiu.

Aleshores l'ICONA prepara i redacta un projecte d'ampliació que, incloent terrenys de la Reserva Nacional de Caça de l'Alt Pallars-Aran, augmentava l'extensió a 22.396 ha —més del doble de l'actual—. A més, aquesta ampliació augmentava considerablement la importància biològica, ja que s'hi incloïen els boscos centenaris i monumentals de la mata de València i Sorpe —sense rèplica dins el parc, i on s'han produït cites recents de linx i ós bru—, i les valls encara intocades per l'explotació hidroelèctrica, de Gerber i Cabanes, i els cercles glacials de Ruda, Aiguamoix i Valarties. Fins i tot es van comprar una bona part dels terrenys afectats, i els límits de l'ampliació es

fan constar ja en tots els mapes i totes les guies del parc.

El que passà, a diferència dels projectes d'ampliació d'altres parcs nacionals (com Ordesa, Doñana, Cañadas del Teide i Caldera de Taburiente) que sí que van tirar endavant, és que aquest projecte va quedar paralitzat en traspassar les competències de gestió de la natura a la Generalitat.

Durant un llarg període de temps, es va establir una aferrissada discussió sobre a quina administració pertocava la gestió del parc. D'aquesta manera, coexistiren dos directors, dos cossos de guardes, dos pressupostos, cosa que provocava tota mena de picabaralles polítiques. Finalment, el març de 1988, el Parlament de Catalunya aprova per unanimitat la Llei de Reclassificació del

La vall de Gerber, situada a la capçalera de la vall de la Bonaigua. També es troba inclosa en l'operació financero-urbanística que es pretén fer amb la complicitat de les més altes instàncies del país. Foto: J. Nuet Badia.

Parc Nacional, on, de les 12.545 ha d'ampliacions previstes, només se n'incorporen 379, si bé es creava una Zona Perifèrica de Protecció al voltant de tot el perímetre del parc.

La funció d'aquesta Zona Perifèrica és actuar de tampó i evitar actuacions greus que puguin perjudicar directament el parc; segons la llei, en aquesta zona «només es permeten els usos i

aprofitaments tradicionals compatibles amb les finalitats de protecció i conservació del Parc» i, de fet, només prohibeix la urbanització (cosa que ja estava més o menys regulada pels plans urbanístics dels mateixos ajuntaments).

Aquesta llei preveu també la creació immediata d'un patronat, format per 23 persones, de les quals 9 representen els municipis i consells comarcals, 8 diferents departaments de la Generalitat, 2 el govern estatal, 1 la Diputació, 2 les entitats científiques i 1 les entitats conservacionistes. Com es pot veure, la composició de forces no és precisament equilibrada i, a més, falta, per exemple, la representació d'entitats excursionistes (recordem que el CEC té el refugi d'Amitges dins el parc, i el Josep M. Blanc i el Ventosa i Calvell, a la zona d'influència, motius més que suficients per a estar representats en el Patronat).

Amb l'aprovació de la llei, l'ICONA abandona definitivament el parc i se'n desentén, retirant la seva dotació econòmica (57 milions el 1987) i aprovant el 1989 la nova llei de Conservació de la Natura, on ja no consta Aiguestortes en la llista de parcs nacionals de l'Estat.

De tota manera, molts creiem que el Govern de la Generalitat, després de defensar decididament la gestió en solitari de l'únic parc nacional català, potenciarà ara amb decisió i amb una gestió exemplar aquest espai. Més encara, el director general del Medi Natural manifesta a DEPANA que la llei és un pas previ perquè es comenci a treballar en un projecte d'ampliació, en el qual s'inclourien —entre altres— la mata de València, per a la qual aquesta Direcció General comença a indemnitzar anualment el municipi d'Alt Àneu i manté d'aquesta manera paralitzat un pla d'explotació forestal d'aquest bosc.

SITUACIÓ ACTUAL

Aquestes esperances s'esvaeixen ràpidament; el 1988 només són destinats 4 milions al parc; a Super Espot acceleren els plans d'ampliació i comencen a tallar bosc de la Zona Perifèrica per instal·lar-hi tres nous telesquís. Quan la Direcció General rep les denúncies

fetes pels seus propis guardes, la reacció és donar un permís «provisional» a l'empresa, saltant-se la pròpia llei, que especifica que cal l'autorització del Patronat.

Mentrestant, el Patronat no aconsegueix constituir-se per les queixes i el boicot dels alcaldes, que demanen més representació en aquest òrgan de gestió i la reducció dels límits de l'àrea d'influència, que s'ha declarat sense cap consulta.

A l'estiu del 1989, els diaris i les ràdios anuncien que les indemnitzacions per protegir la mata de València s'acabaràn el 1990 i que l'any següent començaran a fer-hi tales i pistes (uns 25 km).

Una altra campanada es dona el mes d'octubre, amb la notícia que l'Instituto Tecnológico Geominero del Ministerio d'Indústria ha fet prospeccions a diverses zones pirinenques —entre elles al parc nacional—, i ha descobert jaciments d'or explotables, ja que, segons diuen, «només» cal extraure una tona de material per a obtenir 20 g d'or. Aquesta mena de treballs de recerca estan expressament prohibits per la llei del Parc, i sorprèn que es permeti realitzar-los quan no hi ha cap possibilitat legal d'aconseguir-ne l'explotació.

El 20 de novembre de 1989, Medi Natural dona el permís definitiu per a ampliar Super Espot, quan les obres estan pràcticament finalitzades i, entre altres coses, s'ha construït un estany artificial que recull l'aigua de tots els rierols que baixen de la muntanya per tal d'alimentar els cent nous canons de neu artificial.

A finals de febrer de l'any 1990 es dona a conèixer als mitjans de comunicació l'acord unilateral a què ha arribat el Departament d'Agricultura amb els municipis i consells comarcals amb terrenys dins el parc, per tal de desprotegir 5.778 ha (aproximadament un 30%) de l'Àrea Perifèrica de Protecció i permetre'n la lliure urbanització. També s'acorda variar la composició del Patronat, perquè hi tinguin més representació els municipis. A més, es variarà la interpretació de la llei en el sentit que la Direcció General del Medi Natural considerarà que l'esquí és un dels «usos tradicionals» de la zona, per la qual cosa, a més de la reducció

de l'Àrea Perifèrica, dins les zones que encara ho siguin, es permetrà la construcció de pistes i serveis. Fins ara per «ús tradicional» tots entenem la ramaderia, l'agricultura, l'explotació forestal, caça, excursionisme, etc.

A la vista de com anaven els fets, DEPANA, com a membre del Patronat encara per constituir, inicia una forta campanya per a denunciar públicament la situació crítica que travessa aquest únic parc nacional català.

La raó adduïda pels qui diuen defensar els interessos dels habitants de la muntanya és que l'Àrea de Protecció perjudica el desenvolupament econòmic, limitant les estacions d'esquí alpí. Semblen oblidar que les inversions públiques haurien d'anar primerament a millorar, per exemple, l'assistència sanitària (els hospitals més propers són a Viella i Lleida), i que certs pobles encara no tenen llum, telèfon, carretera o escoles.

No creiem que el progrés s'hagi de mesurar per la magnitud o quantitat d'estacions d'esquí, sinó per altres paràmetres d'interès social. Encara queda molt per fer en infraestructura bàsica abans de fer reduccions dels escassos espais protegits per tal d'ajudar empreses privades, ja que per molt legítim que sigui, això no vol dir pas que tots els habitants es beneficiïn de l'estació d'esquí, sinó que, quan hi ha beneficis —que no és precisament cada any—, aquests són per a uns pocs, i generalment de fora de la comarca.

Per tal d'il·lustrar això, el president del Consell Comarcal del Pallars Sobirà ha desvelat finalment el motiu de la retallada del sector que va des del port de la Bonaigua fins a la capçalera de la vall de Ruda: una empresa promotora de Madrid hi construirà una nova estació d'esquí alpí, que enllaçaria amb Baqueira Beret. Fins i tot s'ha exclòs de l'àrea d'influència l'estany inferior de Gerber, amb la qual cosa quedaria assegurada l'aportació d'aigua per a les instal·lacions.

PERSPECTIVES DE FUTUR

El parc nacional no s'oposa al desenvolupament de la comarca; més encara, la seva presència és un atractiu

turístic que suposa un privilegi respecte a altres zones. Segons fonts oficials, l'any 1989 visitaren el parc unes 400.000 persones, i s'ha calculat que el sector terciari dels ajuntaments rebia —el 1986— unes rendes de més de 430 milions de pessetes cada any. En un moment en què es parla de diversificar al màxim l'oferta turística per tal de no dependre de les irregularitats de la neu i cobrir totes les èpoques de l'any, el turisme «verd» —anomenat així per ser respectuós amb el medi— es revela com un turisme d'una gran importància econòmica i el que presenta un futur més segur. Aquesta mena de turisme està molt poc desenvolupat a casa nostra, però té un gran potencial, com s'ha demostrat als Alps, a Escandinàvia, la Gran Bretanya i fins i tot més a la vora, al Pirineu francès o a Ordesa. Els parcs nacionals atrauen turisme d'una manera constant i beneficien tot l'espectre d'habitants de la comarca: habilitació de bordes i habitacions en cases de pagès, petits hotels familiars, càmpings, restaurants, guies de muntanya, taxis 4x4, lloguer de bicicletes de muntanya, itineraris eqüestres i d'esquí de fons, venda de productes artesanals o aliments amb la denominació de qualitat «Parc Nacional» (formatge, melmelada, embotits, etc), itineraris i observatoris de fauna, i un llarg etcètera.

Per aquest motiu, la proposta de DEPANA és potenciar aquest rendiment econòmic i enfortir alhora el mateix parc, ampliant els seus límits en aquelles zones previstes i comprades per l'ICONA i fent complir amb realisme però amb rigor el que, en el seu dia, la gran majoria de ciutadans del país, representats al Parlament, van aprovar.

Realment, el Pirineu és prou gran perquè hi puguin haver zones esquiables i zones protegides; de les primeres n'hi ha un bon grapat (i algunes tan mal planificades que no són ni viables), mentre que de parcs nacionals només n'hi ha un. Seria lamentable que fins i tot en aquest únic lloc ara anéssim enrera. Preservar el patrimoni natural que és aquesta joia del Pirineu és un compromís del nostre país davant de tot el món.

NOTÍCIES BREUS

a cura de Miquel Rafa

TANCAMENT DE LA PEDRERA D'HORTA DE SAN JOAN

Després d'una intensa campanya en contra de l'explotació a cel obert d'una pedrera de marbre a l'interior de l'espai protegit dels ports de Tortosa-Beseit, l'alcalde d'Horta, promotor de l'explotació, ha hagut de procedir al seu tancament. Aquesta pedrera, que no tenia llicència municipal ni informe favorable de la Comissió d'Indústria i Activitats Classificades de la Generalitat, estava causant greus danys ecològics a l'entorn natural dels ports de Beseit. Diversos col·lectius ecologistes de les comarques tarragonines i un diputat socialista van denunciar aquesta situació a la Direcció General del Medi Ambient de la Generalitat, que, vista la il·legalitat de l'explotació i les conseqüències negatives que estava tenint sobre el medi natural dels Ports va ordenar-ne la paralització a l'alcalde d'Horta. Inicialment, aquest no va fer cas de l'ordre, però, després que el mateix conseller de Política Territorial, Joaquim Molins, confirmés l'ordre, va haver de cedir.

DEPANA i ADENA-WWF MANTENEN EN FUNCIONAMENT UN CANYET ARTIFICIAL PER A OCELLS CARRONYAIRES AL PRE-PIRINEU DE LLEIDA

Per falta de pressupost, la Direcció General del Medi Natural de la Generalitat ha decidit suspendre les aportacions de carroonya a un canyet artificial del Pre-pirineu de Lleida, la localització del qual es manté en secret per qüestions de seguretat. Aquest canyet és molt freqüentat per voltors, aufrans i trencaossos, rapinyaires necròfags, als quals, per causa de la disminució de l'explotació extensiva de bestiar a la muntanya, cada vegada és més difícil trobar aliment.

Segons estudis recents, s'ha comprovat que aquest menjador artificial és especialment important per a assegurar la supervivència d'individus joves de trencaòs durant l'hivern, alhora que és una ajuda fonamental per als voltors durant l'època de reproducció.

Davant la passivitat de l'administració per a mantenir en funcionament aquest ca-

nyet, DEPANA i ADENA-WWF han aportat els recursos necessaris per a pagar els guardes encarregats i el material que feia falta.

EN DEFENSA DELS PICOS DE EUROPA

Deu grups de muntanya de Gijón han subscrit un document en el qual exposen la seva preocupació pel futur dels Picos de Europa i es manifesten a favor de les mesures necessàries per a fer possible l'existència de pastures de muntanya i l'ús racional d'uns paratges d'excepcional bellesa. La intensificació de l'explotació turística, amb projectes com el telefèric de Bulnes, han alarmat aquestes entitats, que no volen veure com els Picos de Europa es converteixen en víctimes de l'especulació i la degradació ambiental. Per evitar-ho, proposen la qualificació de Parc Nacional per als tres massissos, única i eficaç manera a partir de la qual es vagin articulant mesures concretes que combinin racionalment l'ús ramader, la protecció com a espai natural i la utilització turística.

LIECHTENSTEIN PROHIBEIX ELS CANONS DE NEU

Segons els resultats d'un estudi de la Comissió Internacional per a la Protecció de les Regions Alpines (CIPRA), les instal·lacions de neu artificial, que cada cop estan més esteses a conseqüència dels anys pobres en neu, són sorolloses i unes grans consumidores d'aigua i energia. A més, ocasionen alteracions en el paisatge i danys en la vegetació. El govern de Liechtenstein ha justificat la prohibició per raons de protecció de la natura i el paisatge.

SOS MENTET

En referència a la notícia apareguda en el número anterior de la revista MUNTANYA respecte a la subscripció pública per a preservar l'ús ramader tradicional de les pastures del Canigó, us proporcionem el número de compte obert per DEPANA, on cal dipositar els donatius: cc/ 3964-86 de la Caixa de Barcelona (Ag. 014), obert exclusivament per a aquesta finalitat, segons les indicacions del CLER. Per tal de ressenyar degudament tots els qui hi col·laborin, envieu a DEPANA (Aragó, 281. 08009-Barcelona) una còpia del rebut del vostre ingrés amb el nom i l'adreça.

Francesc Kirchner

Cinemadart'89.

La consolidació d'un festival

Joan-Francesc Ainaud

Fotografies cedides per la Fundació Caixa de Pensions

El Festival Internacional del Cinema d'Art Cinemadart'89, segona edició d'aquest certamen, celebrada al Centre Cultural de la Caixa de Pensions, al número 104 del passeig de Sant Joan de Barcelona, del 24 al 30 de novembre, es consolida com la millor oportunitat de poder accedir a un repertori internacional, variat, actual i de qualitat, de films de temàtica artística, d'un gran interès tant per a historiadors i artistes com per al públic en general, si bé la resposta ciutadana continua essent migrada. Preveient aquest fet, enguany ja no s'habilita com a sala de projeccions el gran pati cobert del centre cultural sinó la petita sala de projeccions del segon pis, amb capacitat per a unes cent trenta persones, on en l'edició de 1987 tingueren lloc les projeccions del cicle dedicat a Joseph Beuys. El canvi d'emplaçament no solament fou més que suficient per a acollir el públic sinó que, a més, contribuï a oferir una projecció de més qualitat que la de l'edició de 1987, on calgué habilitar com a cabina de cinema l'aleshores llibreria del centre.

La secció paral·lela (*El surrealisme i el cinema*) tingué lloc a la sala d'actes de la planta baixa. Aquesta maratoniàna retrospectiva proporcionà una completa visió tant de films avantguardistes que influïren en els surrealistes com de realitzacions d'artistes i cineastes vinculats al cercle surrealista, i també inclogué produccions de realitzadors influïts per aquest moviment. D'altra banda, fou publicat un catàleg que re-

collia la fitxa tècnica i una sinopsi dels films participants en la secció competitiva i la relació dels films de la secció retrospectiva.

El programa competitiu fou desigual, però amb una presència superior de films de qualitat que en l'edició anterior, que oferien un panorama complet de diferents disciplines artístiques: arquitectura, pintura, escultura, fotografia, arqueologia, museografia, restauració, col·leccionisme, videoart i animació assistida per ordinador. Les produccions presentades en l'edició d'enguany foren més de tres-centes, de les quals només trenta foren seleccionades per a la seva projecció pública: vuit dels EUA, set de França, quatre de la RFA, quatre d'Espanya, dues del Regne Unit, dues de Mèxic, una d'Itàlia, una de Suïssa i una de la República Popular de la Xina.

El jurat, format per Josep Miquel Garcia, director general d'Arts Plàstiques de la Generalitat de Catalunya, l'escriptor Vicente Molina Foix, el crític Fernando Huici, el director de cinema Manel Cussó i Ferrer i Joan Josep Cuesta, director executiu de la Fundació Caixa de Pensions, atorgà tres premis. El primer fou per a la producció videogràfica francesa *La femme à la cafetière* (1989), el segon per al film dels EUA *Giorgione's Tempest. The first romantic picture* (1988), i la tercera per al vídeo francès *Miquel Barceló. Vu d'Afrique* (1989). Tanmateix, si, tal com consta en les bases, el principal objectiu del festival de cinema i vídeo

Cinemadart és «oferir i donar a conèixer als professionals de les arts plàstiques i al públic general [...] el cinema i el vídeo d'art com a instrument didàctic i com a mitjà capaç de facilitar l'accés al món especialitzat de l'obra d'art», no creiem que ni el primer premi ni el tercer hi contribueixin prou.

El vídeo *La femme à la cafetière* (*La dona de la cafetera*), de set minuts de durada, realitzat per Robert Wilson i produït pel Musée d'Orsay de París, es defineix en el catàleg de la mostra com una «representació imaginària, amb actrius i efectes electrònics, inspirada en el famós quadre de Cézanne», obra de maduresa del pintor realitzada entre el 1890 i el 1894 i que es conserva avui a l'esmentat museu. A partir d'una model de faccions orientals vestida adequadament, d'una taula amb una cafetera, un plat, una tassa i una cullereta, i d'un decorat de fons, hom recrea la composició de Cézanne, tot afegint una sèrie d'elements sorprenents i humorístics, com el moviment d'objectes, efectes sonors com l'exageració del so de la model en el moment d'empassar, l'obertura de la porta de fons amb entrada d'animals, d'un surrealisme boschià, i, a la fi del vídeo, la substitució de la model per una altra de més jove, que recorda una de les *pin-up girls* immortalitzades al pop art. Tot i ser interessant el tractament en clau d'humor —únic entre les realitzacions projectades—, aquesta producció no proposa cap relectura de Cézanne o de la seva obra i els efectes visuals i sonors no tenen un afany didàctic, sinó una pretensió purament lúdica.

Miquel Barceló: Vu d'Afrique (*Miquel Barceló: Visió d'Àfrica*), vídeo de tretze minuts, amb guió i realització de Camille Guichard i produït per F. Gazio/Salto Productions, mostra el pintor al seu estudi parisenc rememorant l'estada a Mali, evocada a partir dels *gouaches* que hi va pintar i de les fotografies en blanc i negre del seu amic Jean Marie del Moral. Tanmateix, el vídeo no aporta cap testimoni d'un especial interès i, doncs, té més d'anecdota de viatge que de reflexió sobre l'obra del jove artista mallorquí. És, en definitiva, un producte convencional paral·lel al llibre publicat sobre el mateix viatge i que anava destinat a pro-

«La femme à la cafetière». Foto: Gérard Sergent / Musée d'Orsay, París.

mourer les vendes de l'obra d'aquesta etapa, no especialment fructífera, de Miquel Barceló.

A criteri d'aquest cronista, la millor producció presentada a Cinemadart'89 fou *Giorgione's Tempest. The first romantic picture* (La Tempesta de Giorgione. La primera pintura romàntica), vídeo d'onze minuts de durada, realitzat i escrit per William Cran, amb l'assessorament de l'historiador de l'art Cecil Gould, i produït pel Metropolitan Museum of Art de Nova York i el J. Paul Getty Trust. Es tracta d'un estudi de la cèlebre obra d'aquest pintor del *cinquecento* que es troba a la Galleria dell'Accademia de Venècia. Construït amb una estructura cíclica, a partir del diàleg en *off* entre un home i una dona i amb l'ajut d'efectes visuals —especialment sobreimpressions i màscares—, hom planteja les diferents hipòtesis sobre la identitat dels personatges representats i explica el procés creatiu de l'obra. D'altra banda, el film presenta una sèrie d'obres, entre les quals les xilografies de l'*Hypnerotomachia Poliphilia*, llibre de somnis eròtics publicat a Venècia el 1499, i en suggereix

la influència sobre l'obra de Giorgione. És una producció exemplar per l'aprofitament dels efectes visuals com a recurs didàctic i una de les formalment més elaborades del festival.

Giorgione's tempest és un dels films produïts dins el Programa per a Films sobre Art, una iniciativa del Metropolitan Museum de Nova York i del J. Paul Getty Trust. L'altre film seleccionat pertanyent a aquest programa fou *The Fayoum portraits (Els retrats d'Al-Fayyûm)*, descripció dels retrats de les mòmies egípcies pintades durant el període romà que combina les imatges d'aquells amb textos poètics, filosòfics, cartes, rituals religiosos i comentaris historiogràfics. La banda sonora musical és tractada també amb una gran sensibilitat. Els diferents retrats són mostrats fixos o en moviment recte o diagonal, retallats sobre un fons negre, i a voltes la cambra en mostra detalls il·lustratius de la tècnica emprada: l'encàustica. Per la seva treballada senzillesa fou una de les millors produccions presentades. El film, de quinze minuts de durada, fou realitzat per Bob Rosen i Andrea Simon, amb la

col·laboració de l'historiador Richard Brilliant.

El Program for Art on Film fou establert el 1984 com una col·laboració entre el Metropolitan Museum of Art i el J. Paul Getty Trust. Els objectius del Programa són fomentar la comprensió pública i el gaudi de les arts visuals a través del film i promoure i millorar la qualitat dels programes de cinema i vídeo sobre art. El primer projecte fou el desenvolupament de l'Inventari Crític de Films sobre Art, un compendi internacional de dades sobre films i cintes de vídeo sobre pintura, escultura, arquitectura, arqueologia, fotografia i arts aplicades i gràfiques, i temes afins. L'any 1986 fou iniciat un segon projecte: el Laboratori de Producció, que subvenciona films i vídeos que experimenten amb maneres innovadores de presentar obres d'art a partir de la col·laboració d'especialistes en art i realitat.

William Cran amb *La tempesta* de Giorgione.

zadors. La temàtica dels films subvencionats és anterior a 1860, car l'Inventari Crític ha demostrat que ja hi ha una aclaparadora majoria de produccions que comprenen des de l'impressionisme fins als nostres dies —especialment pel que fa a la pintura. El Laboratori vol produir models de referència per a futures realitzacions de temàtica artística i, a la vista dels resultats, ho està aconseguint sense gaires dificultats. Són films que, sense poder mai substituir el contacte directe amb l'obra, enriqueixen i encoratgen l'experiència de l'art.

També hi hagué, però, d'altres films interessants. *Gauguin: The savage dream* (*Gauguin: El somni salvatge*) (1988, EUA, 45 minuts) és una interessant superproducció sobre aquest artista postimpressionista, basada principalment en els escrits de l'artista, llegits en *off* per Donald Sutherland, i que mostra i comenta acuradament bona part de l'obra de Gauguin. Tanmateix, en comparació amb l'aparent riquesa de mitjans en la producció, la realització no té la voluntat innovadora dels films produïts per la fundació Getty.

The arrested moment. The painter's world (*L'instant aturat. El món del pintor*) (1988, EUA, 28 minuts), es

planteja com pot un artista copsar el moviment en una sola imatge i com pot explicar una història en una instantània, a partir de l'anàlisi d'obres medievals, renaixentistes i modernes, principalment de pintors, però també d'escultors.

A *A day on the Gran Canal with the Emperor of China* (*Un dia al Gran Canal amb l'emperador de la Xina*) (1988, EUA, 46 minuts), el pintor i fotògraf David Hockney estudia dos rotlles xinesos —l'un del s. XVII i l'altre del XVIII—, narrant el viatge de l'emperador al llarg del Gran Canal de la Xina. El contrast en el tractament dels rotlles i la comparació amb una vista de Venècia de Canaletto serveixen a Hockney per a reflexionar sobre la representació de l'espai a Orient i Occident i les limitacions de l'ús de la perspectiva geomètrica.

Naissance d'un Musée. 1979-1986 (*Naixement d'un Museu. 1979-1986*) (1986, França, 60 minuts), malgrat el convencionalisme formal, purament descriptiu, mostra la difícil gestació del Museu d'Orsay de París, obra de Gae Aulenti: com museòlegs i arquitectes van començar fent els seus programes de manera separada i, quan ja s'havien posat d'acord, van haver de suportar la intromissió del nou President de la República que, per aportar el seu gra de sorra al projecte i fer-lo seu, va incorporar a l'equip rector una comissària política disfressada d'historiadora que va obligar a redefinir el ja diverses ve-

gades modificat programa museogràfic i fins i tot el projecte arquitectònic. El resultat: fins el 1982 no es va comptar amb un projecte definitiu. Un clar exemple de com no s'ha de fer un museu. I la repetició de la història, la podríem tenir a Barcelona.

També foren exhibits dos programes produïts per Televisa, la televisió mexicana, amb guió i presentació d'Octavio Paz, pertanyents a una sèrie on l'escriptor introdueix diferents aspectes de la cultura mexicana: l'un sobre el muralisme mexicà i l'altre sobre l'art pre-colombí. La realització, però, per convencional, no és a l'altura de la qualitat i capacitat sintètica del text de Paz.

Finalment, cal destacar *Marine Terrace* (1988, França, 15 minuts), producció del Musée d'Orsay, evoca l'estada de Victor Hugo a Jersey i mostra la seva producció fotogràfica a l'illa; *Portrait of Imogen* (*Retrat d'Imogen*) (1987, EUA, 28 minuts), on la fotògrafa nord-americana Imogen Cunningham evoca la seva carrera; i *Processing the signal* (*El processament del senyal*) (1989, EUA, 38 minuts), discussió sobre la relació vídeo/TV, la tecnologia i l'audiència, amb la participació dels vídeoartistes més destacats.

Malgrat la qualitat de les produccions esmentades, el baix nivell d'algunes altres també incloses en la projecció pública fa pressuposar un nivell encara pitjor en les produccions no seleccionades (el 90%) i planteja una important crisi en el sector del cinema i vídeo d'art, un camp en el qual ha quedat palesa una vegada més la superioritat dels EUA. D'altra banda, el fet que en la secció competitiva d'enguany no es projectés cap producció catalana invita a reflexionar sobre la necessitat que les institucions del nostre país contribueixin, com s'esdevé en altres països, a la difusió de l'art mitjançant l'àudio-visual. L'oferta d'aquesta mena a casa nostra és, avui dia, massa limitada i, sovint, de poca qualitat. Per això tenen tanta importància les iniciatives com aquesta, que, en apropar-nos les millors produccions cinematogràfiques i videogràfiques de temàtica artística, poden contribuir a llimar les actuals distàncies.

Inauguració de les noves obres del xalet de la Molina i del gimnàs «Alfons Segalàs i Solé»

Andreu Rafa i Martínez

President de la Comissió d'Equipaments de Muntanya

El passat dia 1 d'abril, tal com s'havia anunciat al butlletí del Centre, s'inauguraren les obres de consolidació i millora del nostre xalet de la Molina, al mateix temps que obrírem les portes de la nova construcció, adossada a l'edifici del xalet, on s'ha instal·lat el gimnàs-rocòdrom.

Al primer cop d'ull, semblen unes obres sense una transcendència vital, però permeteu-me explicar que no és pas així.

El xalet va ser inaugurat el 5 de desembre de 1925, després de comprar i reformar el corral Nou del Sitjar, i fou la primera edificació esportiva de la Molina, on els socis del Centre podien hostatjar-se per a practicar l'esport de l'esquí.

Els promotors, entre els quals figura com a capdavanter el sempre recordat Ignasi Folch, treballaren de valent per aconseguir portar a terme aquell nou xalet –tal com diu la cançó, «a dalt de la muntanya hi ha un nou xalet»–, al qual tant d'escalf sabé donar en els seus primers anys, l'administrador, en Pere Adserà.

Passà el temps i aquell xalet es va fer petit, de tan gran que fou l'èxit d'aquella iniciativa. Per això no tardà a ampliar-se per a donar més cabuda i millors comoditats. Recordem que el 1929 es construí l'edifici del garatge, el guardaesquí, un pis amb habitacions de lliteres i la capella neoromànica de la Mare de Déu de Montserrat.

El 1948 s'inaugurà la gran ampliació

de la nova ala del xalet i el 1955 es construí, al costat del xalet, el pavelló destinat a l'escola d'esquí de la Molina.

En el transcurs d'aquests anys, els socis que regien el Consell de la Molina no han estalviat esforços i han emprès moltes iniciatives per aconseguir diners per a anar-lo mantenint.

El xalet és un edifici de construcció robusta, però fet amb materials que no són eterns, i així els embigats i els mateixos paviments, fets de fusta, es van anar malmetent. Els baixants eren de fibrociment, que no és el material millor per a resistir, i les instal·lacions elèctriques i les conduccions d'aigua anaven fallant, però el neguit de man-

tenir aquest vell xalet, per sort, no ha mancat mai, i un dia uns i un altre dia uns altres, no regatejaren esforços per conservar-lo dignament.

Però, com totes les obres, cal mantenir-les i cuidar-les, i si bé el 1983 ja es començà a restaurar i modernitzar, és des d'ara fa uns cinc anys que el Centre es plantejà donar un fort impuls per dotar el xalet d'aquelles coses necessàries i imprescindibles perquè es continués mantenint amb dignitat.

L'edifici de l'ala NE se'ns obria, calgué lligar-lo; les instal·lacions elèctriques eren un perill, calgué fer-les noves, que complissin les normatives de seguretat.

Les instal·lacions d'aigua freda i calenta constantment tenien fuites i calgué refer-les. Però calia sobretot donar una nova dimensió a les instal·lacions del lleure, que responguessin a les necessitats dels nostres socis.

S'ha fet un menjador de motxilla, acollidor i digne, per als qui es porten el menjar, s'han condicionat uns dormitoris generals per a dormir-hi amb sac, i s'ha inaugurat una instal·lació completa de lavabos, tant al dormitori general,

*Una vista del nou gimnàs «Alfons Segalàs i Solé» del xalet de la Molina.
Foto: C. Celma.*

com a les habitacions del Xalet.

S'ha dotat el xalet d'unes instal·lacions esportives que ompliran, sens dubte, les hores mortes dels seus estands. I, aprofitant les obres, s'ha construït una escala de sortida d'emergència, per a adaptar l'edifici a les normatives vigents de seguretat.

Totes aquestes actuacions valen molts diners i per això se sol·licità l'ajut a la Direcció General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya i, d'una manera especial, a tots els socis per a la construcció del gimnàs-rocòdrom i de les millores en general del xalet.

Fa dos anys, amb el projecte inicial reformat, vam començar les obres de la construcció de la nova sala del gimnàs i les sortides d'emergència. Parets, coberta, acabats i aparells de gimnàstica i una paret per a iniciar-se en la tècnica de l'escalada són els elements que vesteixen aquesta nova instal·lació. Estem segurs que donaran una nova dimensió del funcionament del xalet.

Les instal·lacions són tot un repte i, alhora, un incentiu; no tan sols per als joves, sinó també per als qui ho són menys. Unes instal·lacions per a posar-nos en solfa físicament. Per a recuperar les forces i recuperar la nostra musculatura, mancada d'una activitat que la posi en condicions per a suportar l'esforç quotidià. Per a deixar-la com els atletes, a punt per a batre els rècords que la vida ens posa al davant cada dia.

Cadascú té al seu abast unes instal·lacions per a recuperar el que ha perdut, per a mantenir el que ja té i per a millorar-ho, amb una programació, que posarem al vostre abast en properes comunicacions de la nostra revista.

Aquest esperit de mantenir les nostres condicions físiques fou el *leitmotiv* dels nostres pioners en les pràctiques dels esports de la neu i de la muntanya. Foren molts els qui, empesos desinte-

ressadament pel desig de divulgar els esports a la neu, no regatejaren esforços un dia rera l'altre perquè tothom en gaudís amb unes condicions físiques adients, i dic molts perquè són una legió. Recordem els entrenaments a les pistes de Piscines i Esports o de l'Escola del Treball dels nostres esquiadors, abans d'iniciar-se la temporada d'hivern.

Malauradament un d'ells ens deixà fa molt poc temps per sempre (vegeu la biografia d'Alfons Segalàs a MUNTANYA, núm. 765, octubre 1989, pàg. 209), i, moguts pel seu record i també

pel que significà per a l'esport de la neu, en voldríem deixar un testimoni perenne en aquestes instal·lacions. Estem segurs que tots els qui segueixen els seus passos, hi estaran d'acord. La junta del Centre Excursionista de Catalunya acordà donar el nom del gimnàs al nostre estimat amic, Alfons Segalàs i Solé (a. c. s.) perquè el seu nom perduri en les generacions que conduiran en el futur els destins d'aquest Centre més que centenari.

Hem dit moltes coses -coses, que s'havien de fer, coses que ja s'han fet-, però voldríem dir també que aquesta

*Una part del rocòdrom instal·lat en el nou gimnàs. Membres del CADE hi feren una exhibició d'escalada.
Foto: C. Celma.*

tasca no s'ha acabat, encara, ni s'acabarà mai. Després d'aquesta obra, hem d'estar amatents per a continuar la tasca. L'obra continua i continuarà gràcies a l'esperit dels socis, amb l'esforç, amb aportacions i amb iniciatives, que no han mancat mai en el Centre.

Voldria fer arribar a tots els socis aquest esperit de solidaritat, de continuïtat, de germanor, que és en definitiva el que ha fet ferm aquest Centre.

La ressenya d'aquest acte no és cap cant triomfalista, vol ésser el testimoni d'una fita aconseguida gràcies als socis i a les institucions esportives. Però l'obra continua i no hem de regatejar esforços perquè el xalet del Centre sigui un racó del nostre món, on ens puguem aixoplugar com si fóssim a casa nostra.

Per a commemorar l'efemèride, se celebrà una missa, oficiada pel Dr. Malaquies Zayas, a la capella del xalet, a la qual assistí tanta gent que resultà petita. Després de l'acció de gràcies pas-

sàrem a visitar les dependències renovellades del xalet i, a continuació, ens assegurem al voltant de la taula en un àpat de germanor ben assortit per la nostra estimada Montserrat, que demostra una vegada més el seu domini de la bona cuina. Els brindis i els parlaments de Josep M. Sala, president de l'entitat, i d'Antoni Gelabert, de la Direcció General de l'Esport, clogueren aquest acte tan emotiu. Ens acompanyaren, a més, Andreu Ribera, director de l'estació d'esquí de la Molina i el cap de relacions públiques Manuel Fontanet, la vídua i els fills del nostre estimat amic Alfons Segalàs i tot una nodrida representació del nostre senat i amics del Centre i, en esperit, tots aquells que haurien volgut ser-hi i que per causes alienes a la seva voluntat no pogueren venir.

Amics, a dalt de la muntanya hi ha un renovellat xalet de la Molina que espera la vostra visita.

Una vista de la taula de la presidència abans de començar l'àpat de la inauguració de les noves obres del xalet i del gimnàs. Foto: C. Celma.

Cal recordar els darrers treballs aplegats sobre la Molina:

ACARÍ, Pere: «60 aniversari del Xalet de la Molina», MUNTANYA, núm. 746, agost 1986, pàg. 188.

ACARÍ, Pere: «Una anada al xalet de la Molina», MUNTANYA, núm. 755, febrer 1988, pàg. 35.

CARDONA, Margarida i DUPRÉ, Lluís: *Esports de neu a Catalunya*, Ed. Montblanc-Martín, Barcelona 1985.

RIBERA, Andreu: «L'estació de muntanya de la Molina», MUNTANYA, núm. 755, febrer 1988, pàgs. 31-34.

Via «Josep Mila» (85 m, D sup.), 1ª. asc.: 27-V-89,
per Xavier Benito, Roser Pellicer, Tània Pagès i Joan Rovira.

Via «Obstáculo impertinente» (70 m, ED), 1ª. asc.: 18-III-90, per Robert Guixà, Germán Martínez, «Jipi» i Francisco Chaves.

MONTSERRAT (el Novici)

6a

IV°

IV°

6b

①

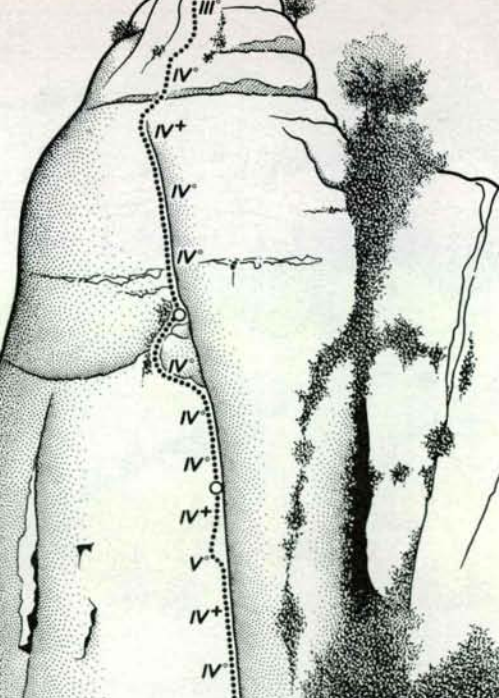
6b

① - L'ESCORPI

Via «No le pidas peras al Olmo» (110 m, ED sup.), 1ª. asc.:
29-IV-89, per Joaquín Olmo, Xavi Viella i Xavi Fernández.

Via «No le pidas peras al Olmo» (110 m, ED sup.), 1ª. asc.:
29-IV-89, per Joaquín Olmo, Xavi Viella i Xavi Fernández.

MONTSERRAT (Morral del Cavall)

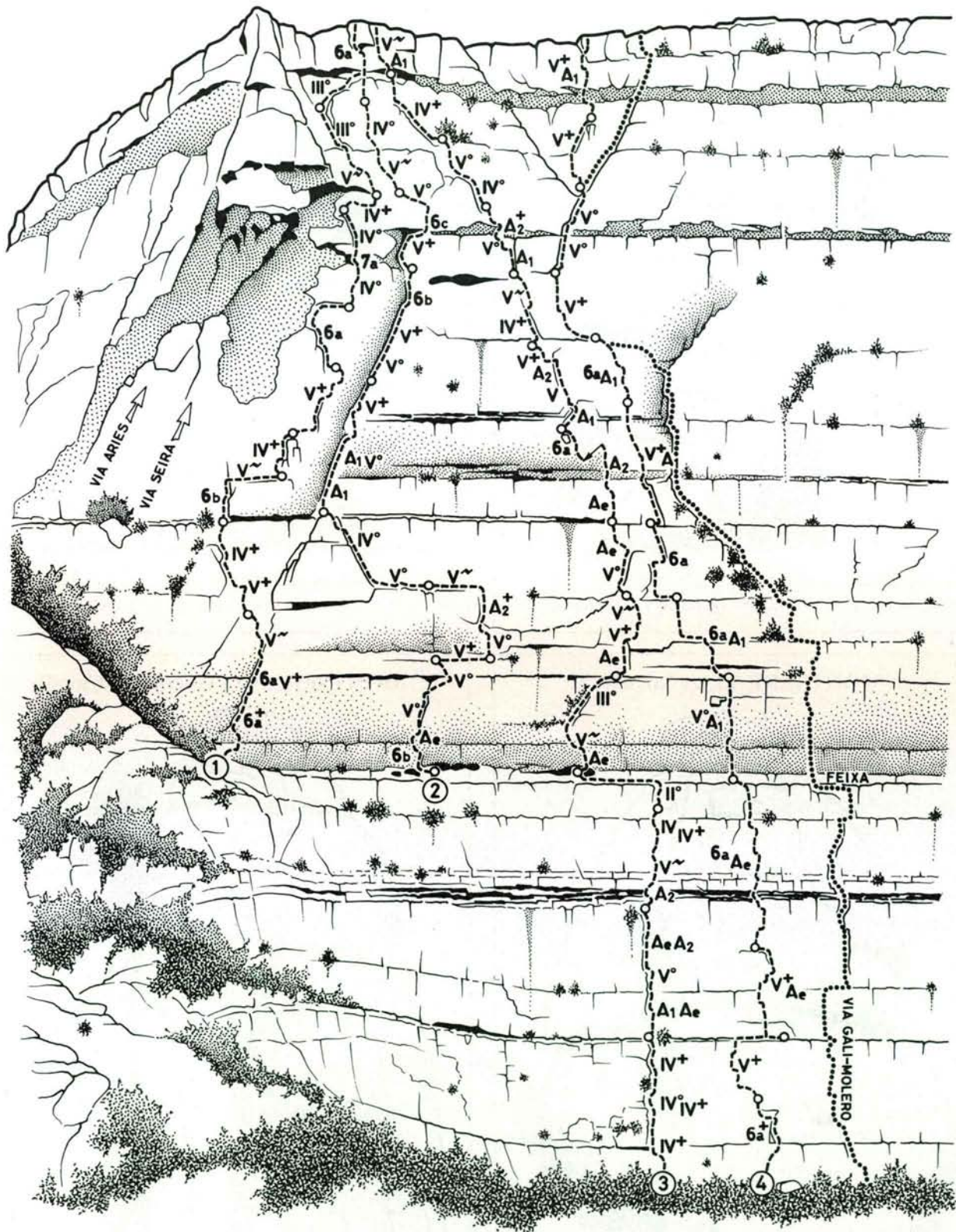

Via «Grimèjia» (70 m, MD sup.),
1ª. asc.: 15-XI-88, per Joan Rovira i Amadeu Pagès.

Via «Grimèjia» (70 m, MD sup.),
1^a. asc.: 15-XI-88, per Joan Rovira i Amadeu Pagès.

VIES D'ESCALADA

MONTSEC D'ARES (roca Regina)

- ① Via «Promio-Moreno» (310 m, MD sup.), 1ª asc.: 15-VI-80, Eric Promio i Josep Lluís Moreno.
- ② Via «Trópoma» (320 m, ED, A2), 1ª asc.: 29-IV-84 per «Pinkie» i Jesús Gálvez.
- ③ Via «Génesis» (400 m, MD sup. A3), 1ª asc.: 28-V-83, per J. Gálvez, «Pinkie» i Pep Masip.
- ④ Via «New Age» (400 m, ED inf. A2), 1ª asc.: 29-IV-90, per Marc Arbós, Xavi Buxó i Luis Alfonso.

CRÒNICA DEL CENTRE

VISITA A L'ESTACIÓ AGROMETEOROLÒGICA DE BENVIURE

Dins del teme de Veciana (Anoia), tocant a l'anomenada Segarra calafina, hi ha des de fa deu anys una estació agrometeorològica dotada d'aparells moderns d'observació del temps i d'aplicació, conjuntament amb energies alternatives, per a aconseguir una utilitat competitiva de les terres de secà racional i capacitada amb una major rendibilitat econòmica.

La Secció de Geografia i Ciències Naturals no podia ignorar l'existència d'aquesta finca modèlica i per això va programar per al dia 18 de fe-

brer una visita a la finca Benviure, documentada al segle XI sota la forma *Benevivere*, conjuntament amb la Unió Excursionista de Sabadell.

La visita va transcórrer segons un detallat programa establert per endavant. Després d'una breu parada a l'església romànica de Santa Maria de Veciana, edifici compost d'una nau i un absis en reconstrucció, portalada amb arquivolta decorada amb elements escultòrics i campanaret de doble cadireta que reemplaça avui el de torre, ensorrat el 1936, es va prosseguir per una carretera construïda recentment, que enllaça amb la que mena de la Panadella a Calaf, situada en un altiplà, i on ben aviat foren visibles uns aerogeneradors, que delataven la proximitat de l'estació que s'anava a visitar.

El dia assolellat, l'oreig que bufava suau, el gran panorama en totes direccions, deixaven llibertat al nostre esguard de contemplar amb delectança una obra pictòrica natural, amb tota la riquesa cromàtica de verds envoltats de terres conreades; de matolls encara embolcallats d'hivern i arbustos que la bonança ha fet llucar fora de temps.

Ernest Guillé, propietari de

l'estació, que estava amatent davant l'antiga masia, ens va rebre amb goig i, tot seguit, fent rotllana al seu entorn i a l'aire lliure, prop de l'estació meteorològica, va començar les explicacions del seu funcionament, útil, entre altres coses, per a donar a la TV les dades de l'estat atmosfèric, la predicció del temps, i les perspectives en general en aquella zona. També va aprofitar l'oportunitat per a fer un xic d'història del lloc i les rodalies, d'una antiga via romana, de troballes de ceràmica pre-romana, sílex i, particularment, del seu caràcter de frontera, segons revela el nom *Portaespasa*, o sigui, «Porta vers Espanya». Després la visita va continuar a les dependències del laboratori, on es determinen els tipus de cereals o altres vegetals que millor s'hi poden desenvolupar i aclimatar, on es poden fer anàlisis de terres i donar informació edafològica, etc. Del laboratori es va passar a les oficines administratives, aules d'aprenentatge, biblioteca, museu d'eines agrícoles i de troballes arqueològiques, així com la redacció de la revista *Viure*.

La visita va acabar al pati de la gran masia i el nostre consoci Narcís Rucabado, que dirigia

l'excursió, féu entrega a Ernest Guillé, en nom del Centre, del llibre *Meteorologia de l'excursionista*, d'Eduard Fontserè, editat per la nostra entitat l'any 1962 i que avui està exhaurit, obra destinada a la biblioteca especialitzada en aquests temes que recull Ernest Guillé, ajudat per un grup de col·laboradors, que esmercen el seu entusiasme i esforç en aquest centre per fer-lo sobreviure, amb ajudes migrades de l'administració pública i el rendiment de les explotacions, avui encara en període de proves. Uns minuts abans del comiat, Ernest Guillé va fer una fotografia del grup —vora una cinquantena— i també tothom va poder signar en el Llibre d'Or de la casa.

D'aquesta visita, en quedarà constància al Centre, a la masia Benviure i en el cor de tots els qui tinguérem la joia d'estar-hi unes hores. Cal dir que aquell dia vàrem arribar a casa cofois d'haver pogut observar amb els nostres ulls la primera estació experimental d'ajuda a l'agricultor i que ha d'ésser de gran utilitat davant l'entrada a la CEE l'any 1992.

Tots els assistents foren obsequiats amb un opuscle il·lustratiu de la visita, tal com té costum la Secció de Geografia.

Després de dinar —a Vilamajor dels Prats els caminadors i a Sant Guim de Freixenet els no caminadors— va quedar temps encara per a fer una visita a Montfalcó Murallat, situat en un enlairat pujol. El clos de Montfalcó encara resta murallat i cal entrar-hi per un portal obert de cara a migdia. Dins de la petita vileta, la plaça i els carrerons, conjuntament amb l'església dedicada a Sant Pere, de la qual sobresurt el campanar de pedra del país, són els principals motius de la visita.

*Vista parcial dels aparells registradors de l'estació agrometeorològica Benviure, de Veciana (Anoia).
Foto: J. Nuet Badia.*

Felicitem des d'aquest espai la Secció de Geografia, que d'aquesta manera dona continuïtat a aquelles sortides profitoses de principis de segle, destinades a visitar empreses modèliques, masies singulars, indrets remarcables, granges experimentals, castells, etc. Tot un ventall de possibilitats vinculades a conèixer i estimar millor el nostre país.

M. M.

PRESENTACIÓ DE LA GUIA DE SOCIS

El dia 27 de febrer, a la sala d'actes es va fer la presentació de la *Guia de Socis* de l'entitat, editada gràcies al suport de la Caixa de Pensions.

Ha estat tradicional, al llarg dels anys, facilitar de forma esglaonada una guia de socis. L'última fou editada l'any 1979. Sempre s'ha cregut que els socis havien de tenir a l'abast les adreces dels seus consocis i poder posar-se en contacte si en alguna ocasió ho necessitaven.

La *Guia* va precedida per un esquema històric a tall de recordança i per la relació dels noms dels socis que formen actualment la junta directiva, seccions, comissions, etc. La relació de socis, per ordre alfabètic i distribuïda en dues columnes, ocupa un total de 74 pàgines.

El president de l'entitat, Josep M. Sala, acompanyat de Josep Lluís Moreno, representant de la Caixa de Pensions, i de membres de la junta directiva, va fer-ne la presentació i aprofità l'avinentsa per a fer un repàs a la llarga trajectòria cultural i esportiva de l'entitat, enumerant la importància d'algunes etapes d'expansió, així com la vàlua que havia aconseguit el nostre patrimoni (refugis, biblioteca, arxius) que per la seva vitalitat necessiten contínuament un suport econòmic i una dedicació constant per part d'aquells socis que disposen de temps lliure i senten el desig de col·laborar. El president va aca-

bar dient que els recursos de l'entitat no eren suficients per a portar-ho al dia i que les institucions del país en algunes ocasions hi han contribuït generosament. El representant de la Caixa, en el seu breu discurs, va donar entenedent que en prenia bona nota, i que es podria arribar a una entesa: tot era qüestió de diàleg.

Finalment es va servir un refrigeri molt complet, que va servir per a donar una ullada a la *Guia* i fer-ne una valoració i els deguts comentaris.

M. M.

EXPEDICIÓ PUMORI'90

Una expedició de socis joves d'aquesta casa intentarà aquest estiu que el nom del Centre i la nostra senyera siguin presents al cim del Pumori (7.161 m), a les muntanyes del Nepal.

El projecte és ascendir a aquest cim per l'aresta SW i, una vegada assolit, fer després els descens en parapent.

L'expedició, amb Ernest Bladé i Castellet al capdavant, ha rebut el suport de les Universitats Catalanes, ja que els sis membres de l'expedició són universitaris. Precisament la seva condició d'estudiants fa que no puguin assumir tot el cost de l'expedició. Per aquesta raó, han obert un compte corrent al Banc Hispano'20 - Hispano Americà (núm. 1518-1.2051-5), a fi que les persones que desitgin ajudar econòmicament l'expedició puguin fer la seva aportació. Com a agraïment l'expedició enviarà una postal a tots els que hi hagin contribuït, des del camp base del Pumori. Per això caldrà demanar al Banc que estenguin el full d'ingrés per duplicat.

La junta directiva del Centre dona suport a la iniciativa i veuria amb simpatia que, amb l'ajut de tots, aquests socis poguessin fer realitat el seu projecte i augmentar amb un èxit més la llista dels que ja porta aconseguits el Centre.

Per a més informació, dirigiu-vos a Secretaria.

M. M.

LLIBRES I MAPES

ATXARTE, ESCUELA DE ESCALADA

José Zuaza. Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco. Vitoria-Gasteiz, 1989.

Completíssima guia de les vies d'escalada, obertes en la petita vall d'Atxarte, prop de Durango i on escaladors i muntanyencs bascos tenen un lloc ideal d'escola, entrenament i diversió.

Uns curts escrits sobre la seva situació geogràfica, la seva geologia i un recorregut que ens situa en les diferents zones d'escalada, fan d'introducció a la descripció, acompanyada del seu corresponent croquis, de les diferents vies que s'obren en els diversos sectors d'Atxarte. Cada sector —els d'Untzillatx, Aitzxiki, Alluitz i Anboto— va acompanyat d'un petit mapa i d'una breu ressenya històrica dels qui en foren els pioners i de les primeres vies obertes.

Un total de 300 vies avalen el treball seriós de recopilació i descripció de José Zuaza.

J.M.S.A.

L'EVEREST, A CAVALL DELS NÚVOLS

Jordi Canals i Fontán. Ed. Edelvives. Barcelona, 1989.

Cal saludar amb alegria l'aparició d'aquest petit llibre, on Jordi Canals, soci del Centre, expert muntanyenc, que també sap donar, quan fa falta, part del seu temps a favor de tasques col·lectives, ens explica amb una prosa senzilla, els seus records i les vivències del que fou l'expedició que el 1985 conquerí l'Everest. I dic que cal saludar-lo amb alegria, perquè a casa nostra no són gaires els excursionistes que s'atreveixin a traslladar al paper les seves memòries i que, d'una manera més o menys reeixida, ens facin participar dels seus sentiments i les seves peripècies.

Cosa diferent és la descripció d'itineraris i la publicació de guies, dels quals, sortosa-

ELS PRIMERS AGRICULTORS DEL NEOLÍTIC

Tomàs Castells Manent i Raimon Garcia Carrera. Ed. Egara. Terrassa, 1989, 40 pàgs., il·lustrat amb fotografies, dibuixos, mapes i làmines (Monografies Vallesanes, 10).

Aquesta monografia sobre un tema mai tractat d'una zona tan coneguda com la de Caldes de Montbui, Palau de Plegamans i Santa Perpètua de Mogoda té força interès per als excursionistes que visiten aquesta contrada. L'opuscle tracta de la vida dels pagesos durant l'època prehistòrica anomenada Neolític. Resulta una experiència sorprenent imaginar-nos com era la vida fa més de 6.000 anys dins l'espai tractat i arribar a descobrir les nostres pròpies arrels. De fet, el treball no pretén ser exhaustiu, ni de rigorosa història, sinó més aviat una reflexió amical projectada d'una manera estimul·lant i atractiva.

Els autors pretenen contribuir a despertar l'interès per aconseguir un millor coneixement dels nostres avantpassats i que la lectura resulti agradable i entenedora.

El llibre acaba amb una extensa bibliografia que demostra fins a quin extrem han estat rigorosos els autors per oferir-nos un treball acurat i ben documentat.

ment, és ben rica la biblioteca catalana, però més coixos anem d'escrits en els quals els autors se'ns mostrin amb els seus sentiments davant la natura, i aquest és el principal mèrit de Jordi Canals, haver-se atrevit a donar testimoni del que per a ell fou l'expedició, que, dirigida per Conrad Blanch, assolí el sostre del món.

J.M.S.A.

VIVÈNCIES D'UN MUNTANYENC. PEL BOSCH DE POBLET, PRADES I EL MONTSANT

Antoni M. Casas i Ferrer. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 1989.

Aquest llibre, volum 16 de la col·lecció «Cavall Bernat», és de difícil classificació. No és un llibre de pura descripció muntanyenca, ni d'una pura mística religiosa. Té totes dues coses. No en va el seu autor és un mossèn. Home que estima la muntanya, enamorat de les serres tarragonines i, al mateix temps, d'un elevat esperit religiós que li fa veure en la natura la proximitat del Creador, Mn. Casas ens explica la seva excursió d'uns quants dies de durada i en ple estiu, per les serres de Prades i el Montsant. Dormint la majoria de nits a redós d'una espluga i recorrent amb l'ull amant i l'ànima oberta els paratges d'aquestes serrallades, que tenen l'encant de la muntanya, on l'home ha deixat profunds senyals d'una vida més rica i intensa en anys pretèrits.

J.M.S.A.

GUIDES DE MONTAGNE. MÉMOIRE ET PASSIONS

Françoise Loux. Ed. Didier-Richard. Grenoble, 1988.

Aquest llibre, escrit per l'antropòloga i muntanyenca Françoise Loux, ens explica mitjançant converses sostingudes

amb vells guies de Chamonix, el que era la vida dels guies fins poc abans de l'última guerra mundial. La dedicació i atenció als clients durant la temporada estival i els seus oficis i treballs per a guanyar-se la vida la resta de l'any. De quan els guies eren tots de la vall de Chamonix i havien de seguir unes regles molt estrictes per a poder arribar a lluir l'enseny de guies, respectant la solidaritat i l'ètica muntanyenca i tenint una actitud prudent davant el perill, acceptat de bell antuvi, de la mort.

Alguns dels valors que es desprenen d'aquesta lectura potser han perdut relleu en les noves generacions de guies, encara que els bàsics, els que fan d'un muntanyenc un bon guia, continuen vigents en l'actualitat. Llibre interessant per a tots aquells a qui agrada profunditzar un xic en tot allò que envolta l'activitat muntanyenca.

J.M.S.A.

100 RANDONNÉES EN ARIÈGE

Michel Grassand et Georges Véron. Ed. Randonnées pyrénéennes. 1988.

Nou volum de Randonnées, que amb tant d'èxit van publicant sobre tota la cadena pirinenca. En aquest cas ens descriuen cent itineraris per les muntanyes de l'Arieja, una de les zones potser menys visitades, excepte alguns punts concrets, dels Pirineus. De Comenges i Coserans fins al País d'Olmes i el Donasà, un ventall d'itineraris permet descobrir pas a pas, i de la muntanya mitjana fins a l'alta muntanya, aquest tros, llarg en quilòmetres, del Pirineu.

Alguns dels cims descrits, sempre pel vessant francès, com és norma en aquesta col·lecció, són ben coneguts pels excursionistes catalans, com els fronterers amb el Pallars, Andorra i la Cerdanya, però molts dels itineraris ens proposen excursions poc o gens conegudes

que ens faran estimar aquesta terra aspra i feréstega que és l'Arieja. Unes breus notes geogràfiques, històriques i humanes al començament del llibre ajuden a situar l'Arieja en l'actualitat.

J.M.S.A.

ITINÉRAIRES NATURE EN CERDAGNE

Hélène Butler. Ed. Randonnées Pyrénéennes. Tarbes, 1989.

A través de quatre itineraris de fàcil recorregut —al voltant de les Bulloses, les gorges de Carançà, d'Estana a Prat de Cadí i el puig Pedrós per l'estany de Malniu—, se'ns proposen una sèrie de coneixements sobre la geologia, la flora i la fauna de la terra cerdana. D'una compaginació moderna i atractiva, amb dibuixos que il·lustren algunes de les plantes i alguns dels animalons descrits, és un petit llibre que ha de servir perquè el caminador, no forçosament un excursionista expert, pugui conèixer una mica més en profunditat el país que trepitja.

J.M.S.A.

TRAVERSÉE. LES PYRÉNÉES A SKI DE LA MÉDITERRANÉE A L'ATLANTIQUE

Fotografies de Didier Sorbe. Text de Rob Day. Ed. Randonnées Pyrénéennes. 1988.

Amb l'excusa d'una travesia d'esquí de tot el Pirineu, del Canigó al bosc d'Irati, aquest llibre és, abans de tot, un bell àlbum de magnífiques fotografies que desperten les ganes de viure al natural, cosa que s'insinua en el text, bon xic irregular, de Rob Day. Sense servir —ni crec que els autors s'ho hagin proposat— de guia com a tal, sí que serveix com a propaganda de la magnífica bellesa i de l'immens camp d'aventura que

els Pirineus ens ofereixen a l'hivern. Un bon llibre per a regalar.

J.M.S.A.

KARAKORAM

Pervez Ahmad Khan. Ed. André Delcourt. 1988.

L'autor, nascut a l'Índia, però vivint al Pakistan des de fa molt anys, excel·lent fotògraf i muntanyenc, ha acompanyat expedicions científiques i alpinístiques, ascendint ell mateix als cims, al llarg de la vasta extensió muntanyosa del Karakoram. Fruit d'aquest recórrer la segona cadena muntanyosa més alta de la terra és aquest bonic llibre de fotografies acompanyades de textos que descriuen les diverses regions, amb les races i els costums diversos de l'immens territori del Karakoram. De la mà de Pervez Ahmad Khan és fàcil somiar i deixar-se emportar per les ganes de ser un més en les seves llargues travessies per aquest món llunyà i ple de bellesa i poesia.

J.M.S.A.

BUTLLETÍ EL 855

Amb aquest títol tan original s'ha batejat un butlletí que s'autoanomena independent i que recull en vint-i-cinc planes les notícies més destacades i les inquietuds culturals, socials i esportives de les poblacions del Bisaura, és a dir, Sant Quirze de Besora, Montesquiu, Besora i Vidrà.

El seu títol, *EL 855*, correspon al prefix telefònic de les esmentades poblacions. Una iniciativa intel·ligent que, tot incloent-hi la presència d'aquestes poblacions, exclou la possibilitat d'antagonismes per raons de preferència, encara que sigui motivada per l'ordre alfabètic.

D'ara endavant, aquest butlletí es rebrà regularment a la nostra biblioteca, ja que s'ha

establert un intercanvi amb la nostra revista MUNTANYA.

H.S.

ITINERARIOS POR LOS MONTES DE BIZKAIA

Azucena Martínez, Alberto Sánchez, Alberto Muro, Mariano Molinero i Ana Otxoa de Alda. Sua-Edizioak. Bilbao, 1989.

Amb 52 itineraris, la majoria d'ells de curta durada i cap d'ells de més de dues hores de marxa, els autors ens posen a l'abast un coneixement de les muntanyes de Biscaia, facilitant-ne el recorregut a partir de les poblacions o de llocs de fàcil accés. A efectes pràctics han dividit Biscaia en vuit regions o zones muntanyoses: Uribe, Gernika-Makina, Duranguesado, Aramotz y zonas anejas, Macizo de Gorbeia, Urduña, Bajo Nervión y Encartaciones, i de cada una d'elles, en donen notícia geogràfica i humana i en destaquen els punts d'especial interès i a continuació descriuen detalladament els corresponents itineraris. Uns mapes de carenes ajuden a situar les descripcions i unes poques fotografies il·lustren cada un dels diferents capítols.

Cal destacar l'esforç fet pels autors per donar una toponímia correcta d'aquesta bonica porció del País Basc, on, malgrat la forta pressió demogràfica i industrial, queden encara racons d'indubtable bellesa.

J.M.S.A.

GEL VERTICAL

Joan Quintana. Ed. Pleniluni-Escuela Catalana d'Alta Muntanya. 1989.

Un nou manual dels que l'ECAM i l'Editorial Pleniluni publiquen com a eina de treball i ensenyament.

En aquest cas, Joan Quintana, ben conegut per les seves escalades en gel, ha escrit un

llibre senzill i entenedor, que ben segur que farà un bon servei tant als monitors com als qui comencen a enfilar-se pels pendissos de gel.

Després d'una breu història de l'escalada pels drets vessants gelats i dels homes que la protagonitzaren i d'un petit inventari del material i l'equip, passa en breus capítols a sintetitzar les tècniques per a guanyar laneu i el gel, ressenyant-ne les dificultats. Un capítol escrit per Ricard Vila —també, com Joan Quintana, antic president del nostre CADE— tracta de la preparació física i l'entrenament dedicats específicament a l'escalada en gel.

Unes breus consideracions sobre els perills d'aquesta mena d'activitat i sobre meteorologia precedeixen una relació d'itineraris d'interès pel Pirineu i els Alps, i la ressenya de deu itineraris pel Pirineu i de nou pels Alps, així com la de sis cascades gelades al Pirineu i quatre als Alps, amb les corresponents ressenyes gràfiques dibuixades per Armand Ballart.

Un apèndix amb dades d'interès sobre revistes i llibres especialitzats, així com el que cal fer en cas d'accident i telèfon d'utilitat, clou aquest llibre, que ve a enriquir la bibliografia catalana sobre temes de muntanya.

J.M.S.A.

ESQUÍ NÓRDICO DE PASEO

Juan Mari Feliu. Ediciones SUA. Bilbao, 1989. 224 pàgs.

Aquest primer volum d'una col·lecció dedicada a Navarra, en la qual es tractaran altres facetes esportives, aborda l'esquí de fons o de passeig amb un tractament de guia d'itineraris que ens introdueix en aquesta modalitat, recorrent tots els circuits i les travessies de la nevada Nafarroa.

Itineraris (alguns senyalitzats i d'altres no) que ens faran conèixer idíl·lics indrets de les serres d'Andia, Urbasa i Aralar; per Irati, les muntanyes de Belate, Artesiaga i Quinto Real; per la vall de Erronkari (Roncal), la zona Abodi-Laza, la Piedra de San Martín o fins i tot l'Alta Ruta Hivernal de l'Atlàntic a la Mediterrània d'esquí de muntanya, al seu pas per terres navarreses.

Reproduccions de mapes del Servicio Geográfico i l'Editorial Alpina, amb sobreimpresió dels recorreguts, donen facilitats per a la consulta. Unes discretes fotografies a color i en blanc i negre il·lustren aquest llibre, que recomanem que no falti a la vostra biblioteca de temes seleccionats.

X.G.

L'ALGUER, Núm. 6

Periòdic alguerès que inclou articles de gran vàlua per als nostres consocis, com «L'estany de Càlic», amb profusió d'il·lustracions, i «Documents d'Història, Llengua i Tradicions populars».

M.M.

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ PEL PATRIMONI DE LA VALL FERRERA (PALLARS SOBIRÀ), Núm. 10

Entre altres articles, com «La Festa de Sant Joan» i «Centenari de Mn. Batlle», destaca el treball sobre «L'art preromànic de la vall Ferrera», original de Joan Rodon i Bonet.

M.M.

SALVADOR D'HORTA, L'HUMIL FRAMENOR

Josep M. Mas i Solench. Il·lustrat amb dibuixos i 20 goigs facsimilats. Dibuix de la portada: J. M. Nuet i Martí. Ed. Comissió Cinquantenari, amb el suport de l'Ajuntament de Santa Coloma de Farners. 123 pàgines.

Llibre editat amb la finalitat de donar a conèixer millor la vida d'aquest framenor que venerem com a sant, que comença amb un pòrtic del cardenal Narcís Jubany. Conté unes notes preliminars i una documentada biografia, una notícia sobre els processos de beatificació i canonització, llegendes piadoses, una relació de les devocions arreu de Catalunya, un recull i classificació de goigs i una valoració del que ha representat el sant i el missatge que ens va llegar.

M.M.

BIBLIOGRAFIA CATALANA RECENT D'INTERÈS EXCURSIONISTA

El relleu del Vallès Occidental. Daniel de Mas i Canals. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1989. 132 pàgs. + 2 mapes (Arxius de la Secció de Ciències, 87).

Estructura, tipologia i ecologia de les pastures montanes de la Cerdanya. Xavier Font i Castell. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1989. 202 pàgs. (Arxius de la Secció de Ciències, 88).

Tortosa i la seua comarca. Josepa Aleixandri, Miracle Calderó, Cinta Curtó, Àngel Ismael, Abel Vázquez. Coop. Gràf. Dertosenca. Tortosa, 1989. 208 pàgs. il·l. (Dertosa, 31).

Guilleries i Collsacabra. Pep Badia. Fotos S. Bosch. Sant Hilari Sacalm, 1989. 34 pàgs. il·l.

La parròquia de Borrassà. Josep M. Marquès. Borrassà, 1989. 48 pàgs. il·l. (Sant Feliu).

Conesa. Josep M. T. Grau. Rafael Dalmau ed. Barcelona, 1989. 240 pàgs. il·l.

**ESQUÍ
CÀMPING
ESCALADA**

SPORTS

SANJUST

MEMBRE DEL GREMI D'ARTICLES D'ESPORTS

**CANUDA, 6 – 08002 BARCELONA
TEL. 302 36 95**

**LA MILLOR QUALITAT I EL MILLOR SERVEI
DE SEMPRE, PER A LA CULTURA I L'ESPORT**

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriber de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

**Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.**

GRATIS

edelweiss
WINTER SPECIAL
Gran Via, 527 - Tel. 254 83 00
08011 BARCELONA

REP EL NOSTRE CATÀLEG DE VENDA PER CORREU

Nom

Cognoms

Adreça

Població Codi postal

Província Tel.

Envia-ho a: EDELWEISS.

Gran Via, 527. 08011-Barcelona

93/ 2 54 83 09

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐

Signatura

Data			
Banc / Caixa			
Carrer			
n.º	Població	D.P.	

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de

que viu a

Població amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de Signatura

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - Club Alpí Català

MONTSENY

GUIA EXCURSIONISTA

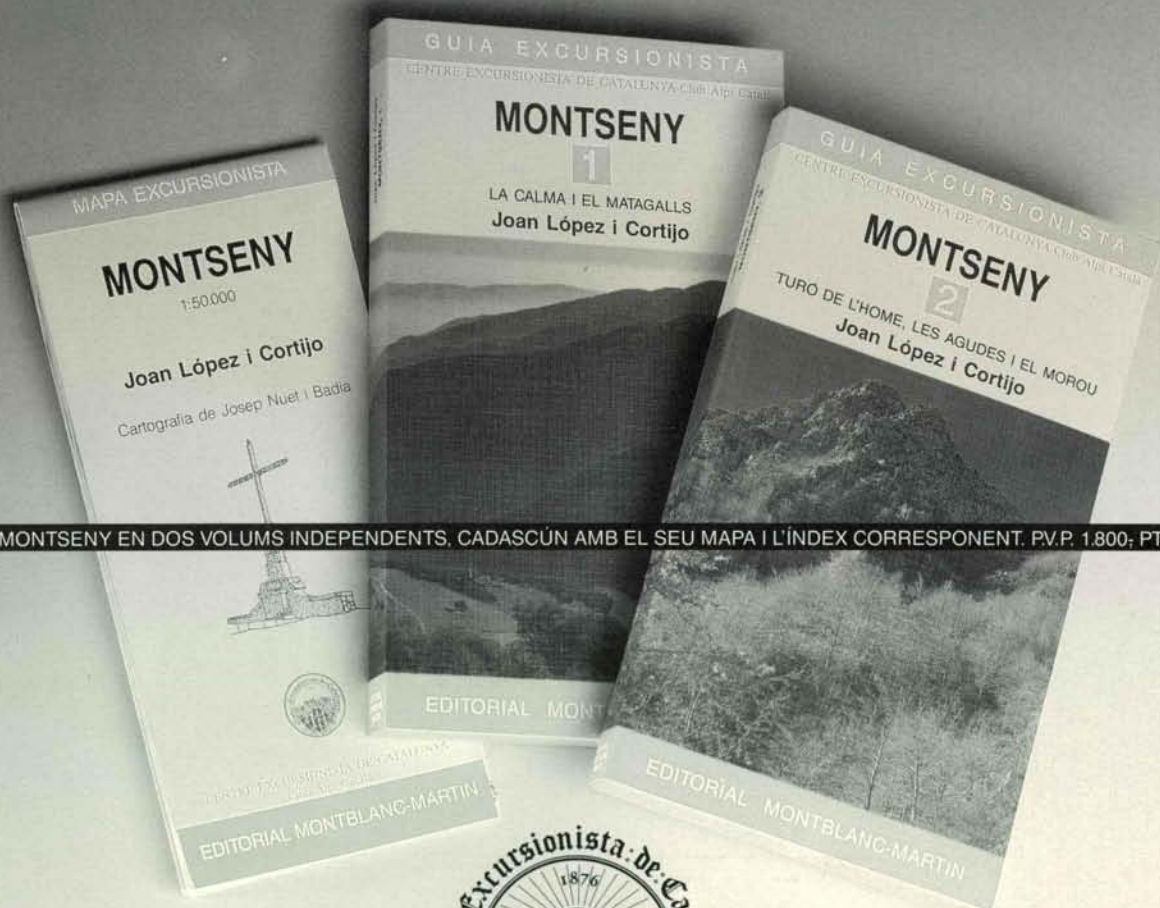
1

LA CALMA I EL MATAGALLS

2

TURÓ DE L'HOMÉ, LES AGUDES I EL MOROU

Joan López i Cortijo

GUIA DEL MONTSENY EN DOS VOLUMS INDEPENDENTS. CADASCÚN AMB EL SEU MAPA I L'ÍNDIX CORRESPONENT. P.V.P. 1.800,- PTA. VOLUM

MONTSENY
Guia Turística
-EN PREPARACIÓ-

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS
Paradís, 10 - 08002 Barcelona - Tel. 315 23 11

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
Ap. Correus, 266 - Tel. 204 43 97

A/s seus peus
**calçat
infantil**

- BLMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK